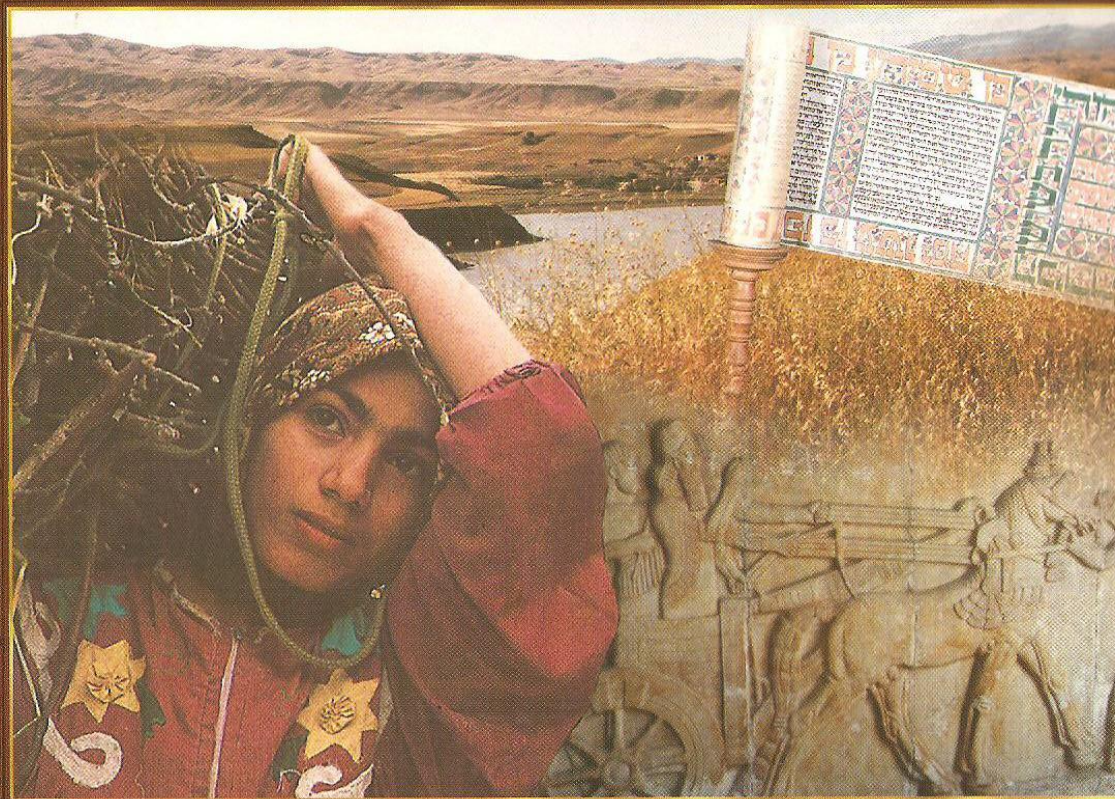

کورد له ناو تهورات و ئینجیل دا

Kurds in the Bible

PHOTOGRAPHY: p. 7 (detail), 15-16 (detail), 44 (detail), 47 (detail) – Scala/Art Resource, NY;
p. 11 – Z. Radovan, Jerusalem; p. 14 (detail) – Bridgeman/Art Resource, NY;
cover, p. 19 – Jewish Museum/Art Resource, NY; p. 22-23 – K. Mukriyani
p. 26 – Giraudon/Art Resource, NY; p. 32 – SEF/Art Resource, NY;
p. 36 – National Gallery, Washington, DC; pp. 40, 41 (detail) – Erich Lessing/Art Resource, NY;
SCRIPTURE: taken from the HOLY BIBLE, NEW INTERNATIONAL VERSION,
copyright © 1973, 1978, 1984 International Bible Society.
Used by permission of Zondervan Bible Publishers.
The persons appearing in this book do not necessarily endorse its content.

ووتەى وەرگىر ..

كورد له رۆژگارى ئەمرۆدا دووچارى دەرەسەرى يەكى تايبەت بوو تەووە كه زۆر بە ژبرى بۆى ھۆنراو تەووە .. ئەو دەش نەزانىنى تەواوى رەسەنى خۆى و ھەر و ھەروەھا نەزانىنى راستى پتەوى بەكۆ بوونى .

ئىمەى كورد ھەموو دەزانىن كەوا رۆلەى (مىدىا) و (كەى خەسرەو) ين ، بەلام ئايا مىدىا كۆ بوون ؟ و رۆليان چى بوو له مێژووى مەرقايە تيدا ؟ ئەمە لەرووانگای مێژووەوە .. ئەگەر لە رووانگای ئايىنەشەو تېروانىنە (مىدىا) ، ئەوا زۆر رووداوى گرنگ و بەنرخمان بۆ دەرەكەوتىت كه كوردەكان له مێژووى دێرىندا بەشدار بوون له بەدى ھىنانى ، و ھەر و ھەروەھا زۆر پيشبىنى گرنگ ھەن بۆ مىدىەكان له ئايىندەشدا !.

بە ئەركى سەرشانى خۆمى ئەزانم ئەم نامىلكەى بەنرخ و چر لەزانىارى يە وەرگىرمە زمانى كوردى وەكو ھەولتيكى زۆر ساكار بۆ ناسىنى خوينەرى كورد بە چەند راستى يەكى مێژووى و ئايىنى بەنرخ دەربارەى نەتەوەى كورد .

کورد له ناو
تهورات و ئینجیل دا

Kurds in the Bible

BY
DOUGLAS LAYTON

TRANSLATED BY
FIRYA PERYADI

Dedicated to those who have given their lives defending the truth.

پیشه‌کی ..

ماوهی پینج هه‌زار سال پینش نیستا ئه‌و زهمینه‌ی که ئه‌مرۆ ناوده‌بریت به کوردوستان جێ ی نیشه‌جێ بوونی چهند هۆزێکی جیاوازی بوون ، که جوگرافیای شوینه‌وار و شیوازی زاراوه‌ی قسه‌کردنیان له یه‌کیانی جیا نه‌کردنه‌وه .

ئهو هۆزانه‌ی که له ناچه‌ی چیاکانی زاگروسی و دۆله‌کانی ده‌ورووبه‌ریدا ده‌ژیان که پاشان ناوده‌بران به لۆلۆیی و کاسی و هۆزبانی (عۆزبانی) وه هه‌روه‌ها هۆزی تری و دکو (بۆسه) و (پارتاسینی) و (ئاریزانتی) و (بۆدی) و (ماگی) ... ئه‌مانه ته‌نها به‌شێکی که‌میان که می‌ژوو نووسی دێرین و به ناوبانگی یۆنانی (هیرۆدۆتس) نووسیویه‌تی که دوا‌ی هه‌موو پێکه‌وه له‌ژێر ئالای وولاتی میدیا یه‌کیان گرت ، هه‌ردای ئه‌وه‌ش بوو که میدیا وه‌ک ئیمپراتۆریه‌تیکی مه‌زن هه‌موو ناوچه‌کی گرتنه‌وه له‌م به‌شه‌ی رۆژه‌لاتی ناووراست .

هه‌رپینش ئه‌وه‌ش ، گووتی یه‌کان هێزێکی زۆر به‌توانا بوون و ماوه‌ی سه‌د سال خۆیان جێ گیر کردبوو وه‌ک شارستانی یه‌تیک و نیمچه ئیمپراتۆری یه‌تیک .. ئه‌مانیش که ناویان زۆر ده‌بریت له نووسراوه دێرینه‌کانی سۆمه‌ری یه‌کاندا و ناویان ده‌لکێته شوینه‌واری که‌ردا (وولاتی که‌ردا) له‌و ده‌مه‌دا که ده‌گه‌ریته‌وه بۆ نزیکه‌ی (۳۰۰) سێ هه‌زار سال پ . ز .. (ئه‌سکه‌نده‌ری گه‌وره‌) له کاتی تێبه‌ر بوونی به‌نیو ئه‌م وولاته‌دا ئه‌م نه‌ته‌وه‌یه‌ی ناوده‌برت به‌ کاردۆک . (پلۆنی) ش نووسیویه‌تی که ئه‌مانه هه‌مان نه‌ته‌وه‌ن که له پینشدا ناوده‌بران به‌ کاردۆخی یه‌کان و پاشان کوردۆنی یه‌کان . جێ ی متمانه‌یه که میدی یه‌کان له شوینه‌وارێکه‌وه که ده‌که‌وێته رۆژه‌لاتی چیاکانی زاگروسه‌وه کشان به‌ره‌و رۆژئاوا و توانیان له دوا‌یدا هه‌موو ئه‌م خه‌ڵاته یه‌ک به‌کهن وه‌ک نه‌ته‌وه‌یه‌کی یه‌کگرتوو و به‌هێز له ژێر ئالای میدیا له ده‌ورووبه‌ری ۷۲۷ پ . ز دا . میدیا له به‌رزترین ده‌می فه‌رمان ره‌وایدا سنووری ده‌کیشرا له نێوان ئه‌سینا بۆ تاران و زۆر شانشینی بچکۆله‌ی وه‌ک ئۆزارتی و مانی تیدا توابه‌وه .

می‌ژووناسی به‌ناوباگ (دارماتیستا) ، له لیکۆلینه‌وه‌یه‌که‌دا ده‌رباره‌ی می‌ژووی ئێوان زۆر به‌بێ گومانه‌وه پشتگیری له‌وه کردۆته‌وه که (کوردای ئه‌مرۆ ره‌سه‌نیان ئه‌گه‌ریته‌وه بۆ (میدیا) . می‌ژوونووس و رۆشنییری به‌ناوبانگ (ئه‌رنۆلد ویلسن) له په‌رتووکه به‌ناوبانگه‌که‌یدا (می‌ژۆتامیا ، جه‌نگه‌کانی سه‌ر به‌کێ بوون ۱۹۱۸ - ۱۹۲۰) نووسیویه‌تی (نه‌ته‌وه‌ی کورد نه‌وه‌ی ره‌سه‌ن و راسته‌وخۆی میدی یه‌کانن و زمانه‌که‌شیان یه‌کێکه له زمانه‌ رۆژئاوایی یه‌کانی ئێران) . له په‌رتووکی

به‌ناوبانگی (می‌ژووی جیهان له روانگی می‌ژووناسانه‌وه) ، (پروفیسۆر ساییس) که‌شیتۆته ئه‌و سه‌ره‌نجامه‌ی که میدی یه‌کان له می‌ژوودا ئه‌و خه‌یله کورده دێرینه‌مان که ره‌گه‌زێکی ئاری یان هه‌یه و زمانیان به‌شێکی زمانی (هه‌ینده‌ئهوروپیی) یه .

قلادمیر مینوورسکی می‌ژووناس و رۆشنییری رووسی له په‌رتووکه‌که‌یدا (کورد و ئینسایکلۆپیدیای ئیسلام) وه‌هه‌روه‌ها ی . سلۆن کورده‌کان ناوده‌به‌ن یه‌وه‌ی که (نه‌وه‌ی میدیاکان) ن .

شایانی باسه که کورده‌کان خۆیان زۆر به‌دڵنیایی یه‌وه خاوه‌نی ئه‌و هه‌سته‌ن که ره‌گه‌زبان ئه‌گه‌ریته‌وه بۆ میدی یه‌کان کاتیک که کورده‌کان که‌نالیکی ته‌له‌فزیۆنی یان له ئه‌وروپا دامه‌زران ئه‌وا ناویان نا ته‌له‌فزیۆنی میدیا Med TV ، هۆنه‌ری کورد (دله‌دار) له هۆنراوه به‌ناوبانگه‌کی که دووایی بوو به سروودی نیشتمانی کوردوستان ئه‌للیت (ئیمه‌ ره‌ۆله‌ی میدیا و ...) ، کورده‌کانی هه‌موو جیهان دیاره له‌سه‌ر ئه‌م خاله‌ی یه‌کگرتوون .!

له‌کاتیکدا که میدیا له می‌ژوودا وورده وورده ناویان نه‌ده‌برا (دوا‌ی دروست بوونی ئیمپراتۆریه‌تی یه‌کگرتوی میدیا و فارس) ئه‌وا ناوی کورد که‌وته‌وه سه‌ر زمان (که ده‌گه‌ریته‌وه بۆ کورتی Qurti وێبان کاردۆخی Karduchi) ، وه جارتیکی تر بوو به‌ ناووی ئه‌م میلله‌ته شاخاوی یه . به‌لام کاریگه‌ری می‌ژوویی میدیا به‌روونی و ئاشکرای یه‌وه دیاره له سه‌ر کۆلتور و هه‌روه‌ها هه‌لسۆکه‌وتوو و ره‌فتاری رۆژانه‌ی کورد ی ئه‌مرۆ .

ئه‌م هه‌موو به‌لگه می‌ژوویی یانه‌ی که باسمان کرد و زۆری تریش پشتگیری ئه‌وه‌ن که (کوردای ئه‌مرۆ (میدیا) ی رابردوون ، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌شه ئیمه‌ به‌ دڵنیایی یه‌وه له زۆر جێگه‌دا له‌م نامیلکه‌یه ووته‌ی (میدیا) و (کورد) له جێ ی یه‌کتر به‌کار نه‌هێنین و ئالوگۆزی نه‌که‌ین .

زۆر هه‌ن ، بێ ووجان تێ ئه‌کۆشن بۆ دا‌برینی کورد له‌م راستی یه می‌ژوویی یه‌ی که هه‌یا نه (وه‌ک نه‌وه‌کانی میدیا) ، چونکه ئه‌وانه تێ ئه‌کۆشن نه‌ک ته‌نها بۆ ئه‌وه‌ی که کورد خاوه‌نی وولاتی خۆی نه‌بیت به‌لکو بۆ کردنی کورد به نه‌ته‌وه‌یه‌کی هه‌یج نه‌بووه‌و بێ می‌ژوو ئاما‌نجی ئه‌م په‌رتووکه پی‌روژبایی کردنه له نه‌ته‌وه‌ی کورد به پێشکه‌شکردنی به‌شێک له‌و می‌ژووه چڕ و ده‌وله‌مه‌نده‌ی که هه‌به‌تی و که به‌ روونی به‌رچاو ده‌که‌ویت له نێو لاپه‌ره‌کانی ووته‌ی خدای مه‌زن ، په‌رتوکی پی‌روژی مه‌سیح (ته‌ورات و ئینجیل) .

PREFACE

Five thousand years ago the people who inhabited the land we now call Kurdistan were tribal groups divided by geography, language, and war. The tribes of the Zagros Mountains and surrounding areas eventually came to be known as Lullubi, Kassites, and Hurrians to name but a few. The ancient Greek historian Herodotus mentioned the Bousae, Paretaceni, Strouchates, Arizante, Boudii, and Magi as parts of a group of tribes united under the name, Medes. The Medes later came to dominate the entire region.

Prior to that time another tribe, the Quti, or Gutium, seemed to be especially powerful, surviving as a semi-developed state for nearly a hundred years. They are most likely associated with the Land of the Karda or Qarda mentioned on a Sumerian clay tablet of the third millennium B.C. Alexander the Great reportedly referred to these people as Qarduk when he passed through the land and Pliny wrote of “the people formerly called Carduchi but now Cordueni.”

It is certain, however, that the Medes migrated from a point further east into the

Zagros and managed to unite the tribes of the region into a single people. It was they who formed the people of the region into a full-fledged nation in approximately 727 B.C., which at its peak ruled from Athens to Teheran, swallowing and sometimes assimilating such kingdoms as the Urartians and Mannaeans.

The historian Darmatesta, in Iranian Studies, supported the conclusion that the Kurds of today find their ancestry in the nation of the Medes. Arnold Wilson in *Mesopotamia: Clashes of Loyalty 1918-1920* wrote “The Kurdish nation is a direct descendent of the Medians, and their language is one of the Western Iranian languages.” In *The Historian's History of the World*, Professor Cyes concluded, “The Medes were no other than Kurdish tribes whose linguistic affiliation was Aryan, Indo-European.” Vladamir Minorisky agreed in *The Kurds, Encyclopedia of Islam*, and E. Sloane described the Kurds as “Sons of the Medes.”

Significantly, the Kurds themselves believe the Medes to be their ancestors. When Kurds established a television station

in Europe, they referred to it as Med (Mede) TV. The Kurdish poet Dildar wrote what became a famous anthem, proclaiming, “We are children of the Medes!” The Kurds of the world seem united on this point.

In time, the term Medes fell into disuse and the label Kurd (related to Qurti or Karduchi) once again identified this mountain people. However, the Medes so fully succeeded in imposing their language, culture, and physical characteristics on the ancient Kurds that one became synonymous with the other. The evidence cited supporting the ancestry of the Kurds as Medes is sufficient enough, that for the purpose of this book, the terms “Kurd” and “Mede” are exchanged without reservation.

Many would sorely like to disallow the Kurds this heritage as they prefer to treat them not only as a people without a nation but a people without a history. It is the intent of this book to honor the Kurds of today by presenting an inspiring facet of their rich history, one that can be traced across the pages of the God's Word, *The Holy Bible*.

کورد له ناو

تهورات و ئینجیل دا

Kurds in the Bible

تهورات و ئینجیل داراشتن و نووسراوی برواهینه رانی (مه سیح) ن . که ههروهها پیاپیان ئه ووتریت سه رده می کۆن و سه رده می نوێ . پیکه وه زۆر جار ناو ده برین به په رتووکی پیروژ . له م وهرگیرانه دا زاراوه ی (په رتووکی پیروژی مه سیح) به کارئه هیئین له ناو و بردنیاندا .

The *g*arden of Eden, the *m*edes and the *m*agi.

The Kurds are a distinct people group that occupy a vast region. Today this area is part of several different nations.

Much of Bible history has taken place in Kurdistan and many of the Bible's most famous characters lived in this land. Anyone who studies the Bible will learn something about Kurdistan.

به‌هه‌شتی سهر زه‌مین میدیا وزانا و دانایانی کورد

کورد وه‌ک نه‌ته‌وه‌یه‌ک خاوه‌ن نه‌ژادیکی جیاوازه له‌میلله‌تانی تری رۆژه‌ه‌لاتی ناو‌راست وه‌له‌هه‌ریمیک‌کی پان و به‌ریندا ده‌ژیت. ئەم هه‌ریمه مه‌زنه له رۆژگاری ئیستاماندا به‌شکراوه‌ته سهر چهند وولاتیک‌کی جیاوازی داگیرکەر.

زۆربه‌ی زۆری میژووی مرو‌ق‌ایه‌تی وئاین که له‌په‌رتووکی پیروزی مه‌سیح {ته‌ورات وئنجیل} نووسراوه له کوردوستاندا رووی داوه.

به‌تیروانینیک‌کی رووداووه‌کانی په‌رتووکی پیروزی مه‌سیح ده‌بینن که به‌ناوبانگترینی ئەو که‌سانه‌ی که به‌شدار بوونه له‌دارشتنی میژووی مرو‌ق‌ایه‌تی وئاین له کوردستاندا زیاوون. هه‌ر که‌سیک په‌رتووکی پیروزی مه‌سیح بخوینیت‌ه‌وه زانستیک‌کی زۆری به‌رچاو ده‌که‌ویت له سهر کوردستان.

چای سهرز، پیستی ئال و قژی کال زۆر باوه له نیو ئەم میلله‌ته‌دا که له نه‌ژادیکی جیاوازه له عه‌ربه‌کانه‌وه.

Green eyes, fair skin, and blond hair are often found among this non-Arab people group.

پەرتووی پیرۆزی مەسیح ئەفەرموی کەخودای گەوره بەهەشتی (باخچەی ئێدن) دامەزران لە
شۆینەوارێکدا کە دەکەوتێتە نیوان جێ ی هەلقۆلێنی رووباری دیجلە و فوراتەووە . ئەم دوو
رووبارە کە هەتا ئێستا لە کوردوستاندا هەڵنەقۆلێن و بە کوردوستاندا تێ دەپەرن .
رۆژگاری میژووی مەرقایەتی و ژیان لە سەر رووی زەمین لە کوردوستاندا دەستی پێکردووە و لەوێوە
بەرەو دەورووبەری کوردوستان بڵاوبۆتەووە . دەتوانین ئەم زانیاریانە بخوێنینەوە لە پەرتووی
پیرۆزی مەسیح ، بەشی یەكەمی پەرتووی موسا .

The Bible says that God placed the Garden of Eden between the Tigris and Euphrates Rivers that still flow in Kurdistan today.¹

The beginning of man's time on earth can be traced to the land we now call Kurdistan and the regions surrounding it. You can read about this in Genesis (First Book of Moses).

بهشی یه که می پهرتووکی موسا

سوورتهی ۲، ئایهتی ۸ ههتا ۵۱

خوای گه وره باخچهی ئیدهن (بههشت) ی دروست کرد له رۆژه لاتدا هه ر
ئهویش بوو به شوینی نیشتهجی بوونی نهو مرۆقهی که دروستی کردبوو.
روباریک بو ئاوودان له باخچه کهدا ههلقولی وه نهو رووباره پاشان بهش
بوو به چوار رووباری سه رهکی یه وه.
رووباری یه کهم ناوی (پایسۆن) بوو.
رووباری دووهم ناوی (گهیهۆن) بوو.
رووباری سی هه م ناوی دیجله بوو (تیگری).
رووباری چواره م ناوی فورات بوو (فره هات).
خدای گه وره نهو مرۆقهی که دروستی کردبوو له باخچه کهدا نیشتهجی کرد
وچاودیتری کردن وئاگادار بوونی باخچه کهی پی راسپارد.

GENESIS 2:8-15

*Now the LORD God had planted a garden
in the east, in Eden;*

and there he put the man he had formed.

*...A river watering the garden flowed
from Eden; from there it was separated
into four headwaters.*

The name of the first is the Pishon.

...The name of the second river is the Gihon.

... The name of the third river is the Tigris.

... And the fourth river is the Euphrates.

The LORD God took the man

and put him in the Garden of Eden

to work it and take care of it.

چله رووباریک که به نیو کیوو دۆله کانی کوردوستاندا تی دهپه ریت و ده رزیته رووباری دیجله (تیگری) وه .
An off-shoot of the Tigris River winds through Kurdistan's mountains and valleys.

The story of Esther the Queen who delivered her people from genocide took place in Kurdistan.² Esther could easily have lost her life while trying to save her nation, but great love for her community and for God brought her to proclaim, "If I perish, I perish!"

Overcoming her fear, she made a plea to the King that resulted in the destruction of her nation's enemies and the salvation of her people. This exciting Bible story is found in the Book of Esther.

When we read this account, we are reminded of the Kurdish "peshmerga" or freedom fighters of Northern Iraq. Peshmerga means "ready to die" or "self sacrificer" and Kurds, like Esther, have often given their lives to save their heritage.

ئەستەر ، کە تێ ئەکۆشی بۆ قایل کردنی پادشا و رزگارکردنی میلیهتهکهی ههروهک له پەرتووکی پیروزی مەسیح باسکراوه.
Esther makes a brave appeal to her king, as told in the Bible.

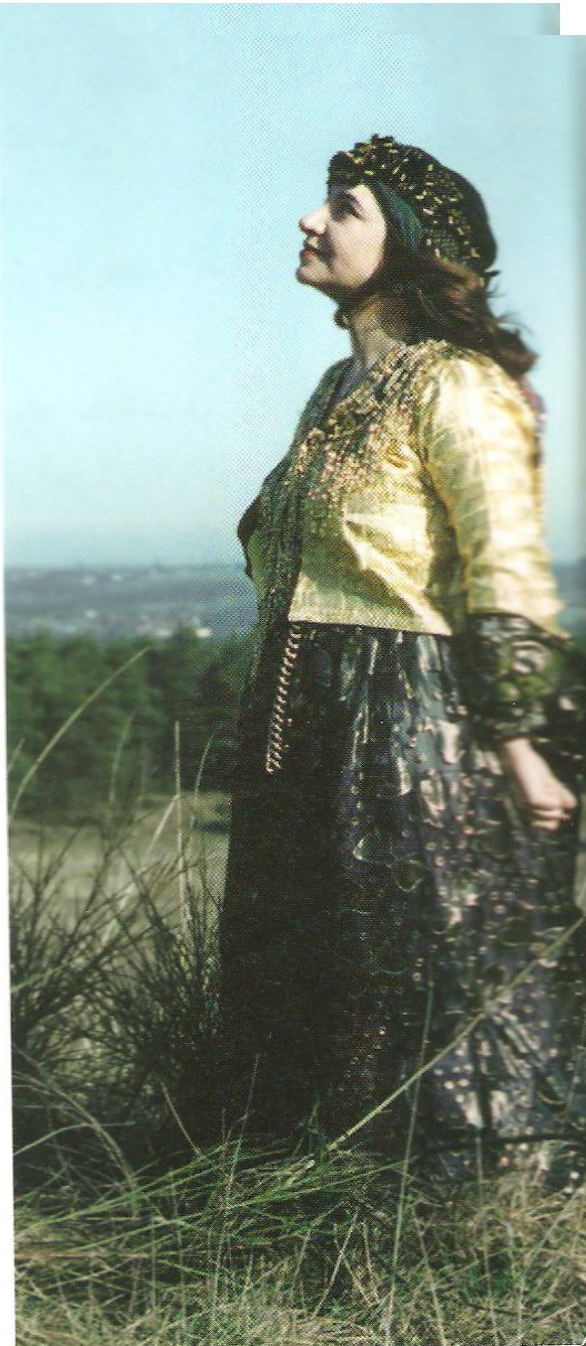
چیرۆکی میژوویی شارژن ئەستەر

ئەستەر ئەو شارژنە ی کە توانی میلیهتی خۆی لە ناوچوون رزگار بکات لە کوردوستاندا ئەژیا.
ئەستەر زۆر نزیک بوو لەوێ ژانی خۆی لە دەست بدات کاتیەک کە کەوتبوو تەقەلای
رزگار کردنی نەتەوێکە، بەلام ئەو خوشەوێستی یە بەرزە ی کە هەیبوو بۆ کۆمەڵە کە ی و خدای
گەورە. وای لێ کرد زۆر نەبەردانە نەبەزیت و بلیت ئەگەر مەرگی من نەتەوێکەم رزگار
ئەکات ئەوامن ئامادەم بۆی.

بەم چەشنە خۆ راگرتن و دڵ نەترسی یە توانی شارژن ئەستەر کە پیشنیار بخاتە بەردەستی
پادشا و خواستی رزگاری کردنی نەتەوێکە لە پیلانی دوژمن روون بکاتەوێ. سەرئەنجام
توانی نەتەوێکە رزگار بکات و پیلانی دوژمن بەرپەرچ بکاتەوێ.
ئەم چیرۆکە میژوویی یە سەرنج راکیشەرە لە پەرتووکی پیرۆزی مەسیح، بەشی ئەستەر
ئەبینین. کاتیەک کە ئەو یخوێنێنەوێ میلیهتی کوردمان ئەوێتەوێ بێر کە زۆر نەبەردانە خۆ
راگرن و کەلتور و نەرەتی خویان ئەپارێزن.

کچە کوردیکی نازدار کە هەر وەک ئەستەر دەروونی پەرە لە خۆشەوێستی خدای گەورە و نەتەوێکە ی.

Like Esther, this Kurdish woman loves her people and her God.

زور چیرۆکی میژوویی تری سه‌سوورینه‌ر له په‌رتووکێ پیرۆزی مه‌سیح دارێژراوه که له کوردستاندا روویان داوه . کێلێ گۆری چه‌ندین پیغه‌مبه‌ری پایه به‌رز له کوردستاندا به‌کو گۆری ناهوم ، یونس، هه‌باکوک، دانیال و نوح .

کۆمه‌لیک له‌م پیغه‌مبه‌رانه چه‌ندین ووتارو پیشبینی یان هه‌بووه ده‌رباره‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد که له‌و رۆژ گاره‌دا به‌ میدی یه‌کان ناوبرابوون .

به‌دی هاتنی ئه‌و پیشبینی یانه به‌درێژایی میژوو بوته سه‌لماندنیک بۆ راستی و دروستی په‌رتووکێ پیرۆزی مه‌سیح وه‌هروه‌ها روونکردنه‌وه‌یه‌که بۆ (جێ شوێن) و پایه‌ی کورد له‌په‌رتووکێ پیرۆزی مه‌سیحدا .

خوێنه‌ری به‌رێژ ئه‌توانیت ئه‌م ووتار و پیشبینی یانه له‌ زۆر جێگه‌دا له‌په‌رتووکێ پیرۆزدا بخوێنیته‌وه . بۆ نمونه ..

له‌ په‌رتووکێ ناهوم سوهره‌تی ٣ ئایه‌تی ٧ دا له‌ ناوچوونی (نینه‌وا) به‌ ده‌ستی میدی یه‌کان پیشبینی کراوه سه‌ده‌ها ساڵ پیش روودانی هه‌روه‌ها له‌ په‌رتووکێ جیرمایا سوهره‌تی ٥١ ئایه‌تی ١١ له‌ ناوچوونی بابل به‌ده‌ستی میدی یه‌کانه‌وه زۆر به‌دڵنیای یه‌وه پیشبینی کرابوو . له‌ په‌رتووکێ دانیال ... ٥ - ٢٨ ئه‌م پیغه‌مبه‌ره پایه به‌رز هه‌ره‌لانی ئیمپراتۆریه‌تی (میدیا و فارس) ی یه‌کگرتوو وه‌کو ئیمپراتۆری یه‌تیکێ مه‌زن پیشبینی کردبوو .

هه‌موو ئه‌م رووداوانه و زۆری تریش پیشبینی کرابوون سه‌ده‌ها ساڵ پیش روودانیان . جێ ی متمانه‌یه و بێ گومانه که‌زانست ده‌رباره‌ی رووداوه‌کانی دوا رۆژ (ئاینده) ته‌نها له‌لای خودای گه‌وره‌وه‌یه وه‌هه‌ر ئه‌و به‌شیوه‌ی په‌یام بۆمانی روون ئه‌کاته‌وه پیش روودانیان .

There are many other wonderful Bible stories that took place in Kurdistan. The tombs of great prophets such as Nahum, Jonah, Habakkuk, Daniel, and Noah are situated in this vast land.³

A number of these great men had prophetic words about the Kurds who were then called Medes. These words came to pass in time, proving both the truth of the Bible and the importance of the Medes in the Bible. You can read about these prophecies in numerous places in the Bible.

For example, in Nahum 3:7, the downfall of Nineveh was foretold and later accomplished by the Medes.

In Jeremiah 51:11, it was accurately predicted that the Medes would destroy Babylon. In Daniel 5:28, this great prophet told of the rise of the Medes and Persians as a great empire.

All of these things and many others were prophesied hundreds of years before they happened and could only have been known and revealed by God himself.

تاشه بهردیکی نووسراو که بهشیکی کیلی گوری (نوح) ه ،
کهوتوته ناوچهی (بۆتان) هوه له کوردسان (رۆژهلاتی تورکیا)

*An inscribed stone from the tomb of Noah,
located in Cizre, Turkey.*

چیاى ئارارات . *Mt. Ararat*

زنجیره‌ی چیا‌ی ئارارات کهوتۆته شۆینه‌واریک که ئەمرۆ پێ‌ی ئەووتریت رۆژ‌ه‌لاتی تورکیا. که به‌شیک‌ی زۆر گرنگه له خاکی کوردوستان . یه‌کیک له گرنگترین په‌یه‌ه‌ندی یه‌کانی نیوان خدای گه‌وره و مرۆڤ له‌م شۆینه‌واره‌دا هاتۆته دی .

په‌رتووک‌ی پیروزی مه‌سیح باسی ئەم په‌یه‌ه‌ندی یه‌ ئه‌کات له‌ چیرۆکی می‌ژوویی نوح که‌دارت‌زراوه له‌ په‌رتووک‌ی یه‌که‌می مووسا ؛ له‌ به‌ر ئەوه‌ی که‌ ئاده‌میزاد خدای گه‌وره‌ی پشت‌گۆی خست و جیهانی پرکرد له‌ناکوکی و بره‌ه‌کی ورق و کینه . خدای گه‌وره‌ فه‌رمانی له‌ناوبردنی زه‌مینی دا به‌ لافاو و سیلاوێکی زۆر سامناک . زانا‌یان ده‌ست‌نیشانی ئەوه‌یان کردوه که‌رۆژتیک له‌ رۆژان هه‌موو زه‌وی دا‌پۆشرا‌بوو به‌ئاو، چونکه‌ زۆر پاشماوه‌ی لوولپێچی زه‌ریا و ده‌ریا له‌بیابان و لا‌پالی کتیه‌کاندا ده‌ دۆز‌ریت‌ه‌وه که‌ زۆر زۆر دوورن له‌ رووکاره‌ ئاوی یه‌کان و زه‌ریا‌کانه‌وه .

په‌رتووک‌ی یه‌که‌می مووسا ۱۳....۶

خدای گه‌وره به‌ (نوح) ی فه‌رموو ، بریارم داوه که‌ داوی به‌ینم به‌ ئاده‌میزاد له‌سه‌ر رووی زه‌مین ، چونکه‌ زه‌مین پر‌بووه له‌دووبه‌ره‌کی و نا‌کوکی به‌ بۆنه‌یان‌ه‌وه هه‌ر له‌به‌ر ئەوه‌شه‌ که‌بریاره‌که‌م به‌دل‌نیا‌یی یه‌وه له‌ناوبردنی خۆیان و زه‌مینه .

The mountains of Ararat are located in what today we call Eastern Turkey – an important part of the Kurdish region. One of the greatest dealings between God and man took place in this dramatic region. The Bible tells the story of Noah in Genesis.

Because people had ignored God and brought violence and hatred into the world, God destroyed the earth through a terrible flood. Scientists know that everything was once covered with water because sea shells are found in deserts and high mountains far from the sea.

GENESIS 6:13

So God said to Noah, "I am going to put an end to all people, for the earth is filled with violence because of them. I am surely going to destroy both them and the earth."

به پیچه وانهی ئهو مرۆقانهی که لهو کاته دا ئه ژبان ، نوح دلی به خداوه بوو . خدای گه وره
ئهو بوو که پئی ی فه رموو .

په رتووکی یه که می موسا ۶.... ۱۴-۲۲

که شتی یه که بو خۆت دروست بکه له داری زان. من په یمانته ده ده می و
په یوهستی په یمانی خۆم ئه بم به تۆوه . ئینجا خۆت و کوره کانت و ژنه که ته
هه روه ها بو که کانت ، هه موو پیکه وه وله گه ل ئیوه یا ئه بیت جووتیک له هه ر
زینده وه ریک به به ته ناو که شتی یه که وه ، نیریک و می یه که ، بو ئه وه ی له گه ل
ئیوه یا به زیندویتی بمیننه وه . جووتیک له هه ر چه شنه بالنده یه که ، له هه ر
چه شنه ئاژه لیک وله هه ر چه شنه زینده وه ریک که له سه ر زه مین ده جوو لیتته وه
دین به ره و پیری تۆوه بو ئه وه ی رزگار بن وله ناو نه چن . (نوح) هه موو
فه رمانه کانی خدای گه وره ی به جی هینا هه ر به وچه وشنه ی که خدای گه وره
فه رمایشتی دا بوو .

Unlike the other people of his time, Noah had a heart for God. God said to Noah...

GENESIS 6:14-22

*"So make yourself an ark of cypress wood
...I will establish my covenant with you,
and you will enter the ark –
you and your sons and your wife
and your sons' wives with you.
You are to bring into the ark
two of all living creatures, male and female,
to keep them alive with you.
Two of every kind of bird,
of every kind of animal and of every kind
of creature that moves along the ground
will come to you to be kept alive."
...Noah did everything
just as God commanded him.*

خدای گه‌وره فرموی، به‌دنیایی دوه بریاره‌کم
ل‌ناو‌بردنی ئاده‌میزاد و زه‌مینه.

*"I am surely going to destroy both [people]
and the earth."*

خوای گه وره به کرداریکی سه سوورینه ره هه موو خیزانی (نوح) ی رزگار کرد . کاتیک که لافاو ه مه زنه که کوتایی پی هات . که شتی یه که ی که خدای گه وره به خشیبووی به نوح هاته جیگر بوون و وهستان له شوینه واریکدا که ئه مرۆ پی ی دهووتریت کوردوستان .

په رتووکی یه که می مووسا ۸ ۱-۴

به لام خدای گه وره (نوح) ی که ووته وه بیر له گهل هه موو ئه وزینده ره رانه ی که له گهلیدا بوون له که شتی یه که دا ، ئینجا بایه کی تووندی به سه ره زمیندا هه لکرد ، ئه وه بوو ئیتر هه موو ئه و ئاوه ی که هه بوو چۆری و ووشک بوو . که شتی یه که ش جیگیر بوو له سه ره زهنجیره چنای ئارارات .

Noah's family was protected miraculously by God. When the great flood was over, the Ark that God had given Noah came to rest in the place we now call Kurdistan.

GENESIS 8:1-4

*But God remembered Noah
and all the wild animals and the livestock
that were with him in the ark,
and he sent a wind over the earth,
and the waters receded.
...The ark came to rest
on the mountains of Ararat.*

خدای گه‌وره (نوح) ی ده‌ک‌وینته‌وه بیر .
God remembers Noah, and the waters subside.

هه ره له سه ره چاي ئارارات بوو کاتیک که خدای گه وره پیرۆزی هینا به سه ره مروّف و پهیمانی خوی به جی هینا له گه ل نوح وهه موو بروا پتهینه ره کانی .

په رتووکی په که می مووسا ۹.... ۱-۱۶

ئیت خدای گه وره نووخشه ی ئایینه ده یه کی به پیتی به سه ره (نوح) دا هینا له گه ل کوره کانی وپی ی فه رموون زگ وزا بکه ن و فره بن به چه شنیک که ژماره تان زۆر بیت و رووی زهوی پر بکه ن ئینجا خدای گه وره فه رمووی به (نوح) و کوره کانی : ئیستا من پهیمانی دواړۆژتان ئه ده می به خو ت و کوره کانت و نه وه کانت ، من په لکه زیرینه م له ئاسماندا رازانه وه له کو تایی باران هه روه ک نیشانه یه ک بو به جی هینانی ووته و پهیمانم به زهوی پاش باران ، هه رکاتیک که په لکه زیرینه ده رده که ویت پاش باران من ئه یینم و نه و پهیمانه ی که له نیوان من و مروّف و هه موو زینده وه ره کانی سه ره رووی زمیندایه ئه که ویت هه بیر .

خدای گه وره په لکه زیرینه یه کی نه خشین به ئاسماندا کیشا وه ک نیشانه یه ک بو پهیمان راگرتن و به دی هینانی خوی . هه تا ئه مروّ کاتیک که دهباری په لکه زیرینه یه کی نه خشین هه میشه پاش باران له ئاسمانی هه موو دۆل و کتیه کانی کوردوستاندا رنگ ئه کاته وه .

It was on Mount Ararat that God blessed man and made a covenant with Noah and with all others who would follow him.

GENESIS 9:1-16

Then God blessed Noah and his sons, saying to them, "Be fruitful and increase in number and fill the earth." Then God said to Noah and to his sons with him:

"I now establish my covenant with you and with your descendants after you.

...I have set my rainbow in the clouds, and it will be the sign of the covenant between me and the earth.

...Whenever the rainbow appears in the clouds, I will see it and remember the everlasting covenant between God and all living creatures of every kind on the earth."

A Kurdish woman collects sticks for cooking. کێژیکێ کورد ، جیلکە ی کۆکردۆتەوه بۆ خواردن لێنان .

هه‌موو ئه‌وانی تر کۆتایی هات به‌ژیانیان له‌ سه‌ر رووی زه‌مین ، به‌لام ژین ده‌ستی پێکړه‌وه به (نوح) و خێزانه‌که‌یه‌وه .

مێژوو هه‌روه‌ک هه‌موو ئه‌زانین ده‌ستی پێ کړه‌وه له‌ چیاکانی (کوردوستان)وه .
روژی شارستانیته‌ی نوی هه‌ر لی‌ره‌وه هه‌لات ، کشتوکال ، ماله‌وانی و ئاژده‌ل راگرتن ، که‌لوپه‌ل پرستن و دروست کردنی گۆزه و داس و ئه‌نداز و پیشه‌سازی هه‌ر له‌ کوردوستانه‌وه داها‌توه .

God put a beautiful rainbow in the heavens to show us a sign of his covenant. Even today when it rains, God's majestic rainbows shine in the mountains and valleys of Kurdistan.

All others died in the flood and life on earth commenced again with Noah and his family. History as we know it began in the mountains of Kurdistan. The origins of modern civilization arose here: agriculture, keeping livestock, weaving, working with metal, making pottery, etc.

19

kurds are descended from the *medes*.

Bible dictionaries tell us that Media was an ancient Asiatic country situated south of the Caspian Sea, north of Elam, east of the Zagros Mountains, and west of Parthia. This is part of the land we now call Kurdistan.

Media was noted for its fabulous horses, rich land, and vast resources. At its height, Media ruled from Greece to Tehran.

The Kurds' wonderful history spans thousands of years and much of this history was recorded in the Bible when the Kurds were known as the "Medes."⁴

نەتەوێ کورد رەسەنیا نەگەریتەوێ بۆ میدی یە کان .

فەرھەنگی پەرتووکی پیرۆزی مەسیح بۆمان روون ئەکاتەوێ کە میدیا وولاتیکی دێرین بوو لەکیشوەری ئاسیادا .

میدیا دەکەووتە باشووری دەریای قەزوین و باکوری ئیلام و پۆژەهلای زنجیرەچیا ی (زاگرو) دەو و پۆژئاوای پارس دەو . ئەمەش ئەو شوێنەوارە یە کە ئەمڕۆ بە کوردوستان دەناسریتەوێ .

میدیا ناووبانگی هەبوو بە ئەسپی چاک وزەوی بەپیت و چر لەسەرچاوە کانیایی یە کان . سنوری میدیا لە رۆژگای بەرزترین فەرمان رەوایدا دەکەووتە شوێنەوارێکەوێ هەر لە تارانەوێ هەتا سنووری یونان . مێژووی درەوشاوەی شارستانی کورد دەگەریتەوێ بۆ هەزارەها ساڵ ، و زۆربە ی ئەم مێژووە لە پەرتووکی پیرۆزی مەسیحدا دا رێژراوە کاتی کە کورد بە میدیا ناسراو بوون .

چیرۆکی ئەستەر ، لە پارچە نووسراوەییکی (پارس) دەوێ لە سەدەی ١٨ م .

The story of Esther, as depicted in this 18th-century scroll from Persia.

میدیا (کوردای پەرتووکی پیروزی مەسیح جەنگەوێری سوارچاک و نەبەز بوون ھێرشی نەبەردیان
بردە سەر چەندین وولاتەو ھەروەھا بەناوبانگ بوون بە میوانداری و پیشوازی کەری بۆ ھەموو
کەسێک بەبێ ئەوێ گەری بێت لایان رەگەزی میوانەکانیان چی ی بێت . کاتێک کە
جووھەکان ئاواوەکران لەلایەن ئاسووری یەکانەو و بەلانیوازێ خزانە شارەکانی کوردەکانەو
(میدی) یەکانەو . ئەوکاتە کوردەکان زۆر بەگەرمی پیشوازی یان لێ کردن و لانیان بۆ کردنەو
. ئەتوانین دەربارەی ئەم رووداوە بخوینێتەو ..

پەرتووکی پیروزی مەسیح ، بەشی دووھەمی پادشاگان ۱۷.... ۶

لە سالی نوێھەمی ھۆشیا شای ئاسووری یەکان ھێرشی بردە سەر سەمەریا و
ئیسرائیلی یەکانی بە دیل گرت و ئاوازی کردن وچی نیشینی کردنەو لە شاری
(ھالای) میدی لە (گۆزان) لەسەر رووباری خابوور و ھەروەھا لە شارەکانی
تری میدی یەکان .

بە درێژایی میژوو کورد ناسراوە بە رووگەرمی و پیشوازی کردنی بیگانە . میوانداری ئیستاش
رەفتاریکی گەری لە ژبانی ھەموو کوردێک .

The Medes/Kurds of the Bible were fierce warriors who conquered many nations. However, they were also known for their hospitality to all peoples regardless of heritage.

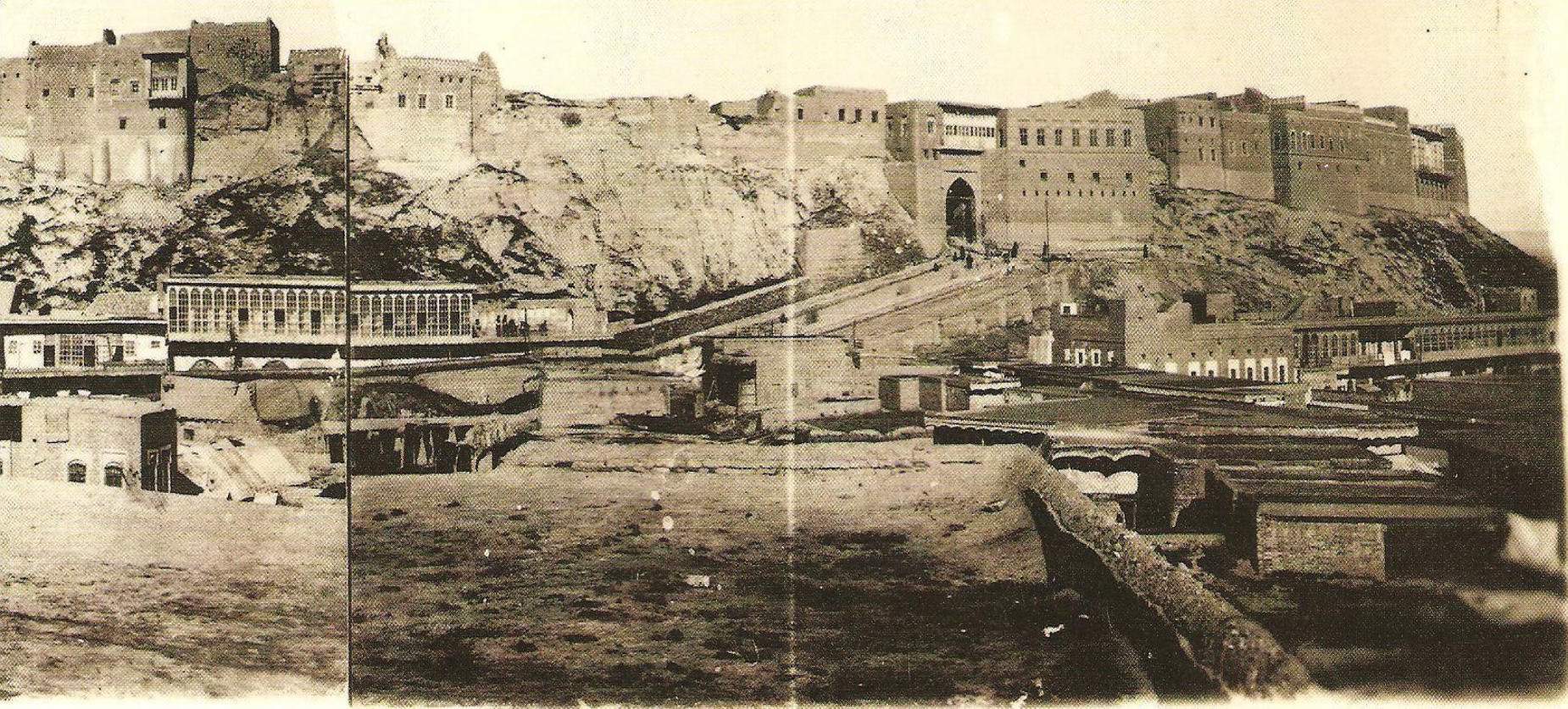
When the Jews were sent into exile by the Assyrians, they were housed in the cities of the Medes/Kurds. We can read about this in...

2 KINGS 17:6

In the ninth year of Hoshea, the king of Assyria captured Samaria and deported the Israelites to Assyria. He settled them in Halah, in Gozan on the Habor River and in the towns of the Medes.

Tolerance of other peoples has historically been a hallmark of the Kurds, and hospitality is still one of the most important things in the life of a Kurd.

In the Bible, Kurds were known as people of honor who valued a person's word very highly. When a Mede king gave an order, none was allowed to change what was written according to the "Laws of the Medes and Persians."

DANIEL 6:8

*Now, O king, issue the decree
and put it in writing
so that it cannot be altered –
in accordance with the laws
of the Medes and Persians,
which cannot be repealed.*

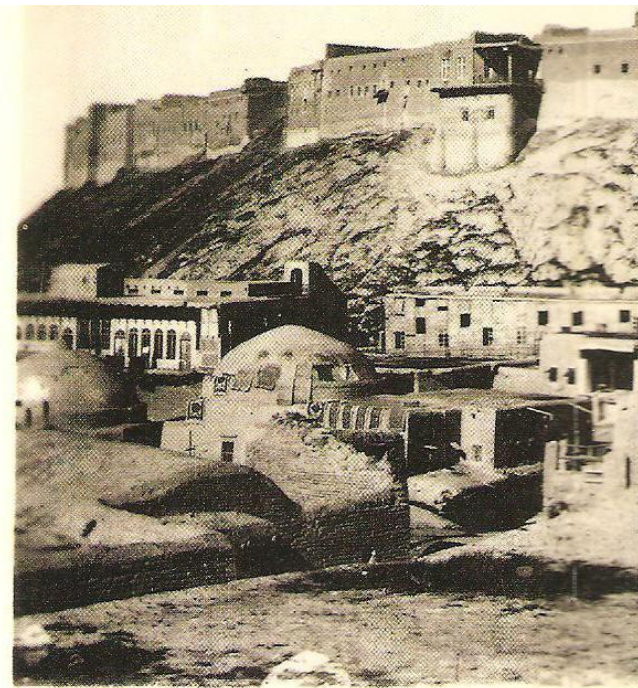
Even today the Kurds are known as men and women who can be trusted when their word has been solemnly given. Kurds have a saying that even if a promise costs their lives they will keep it. Likewise they are a very trusting people when others make promises to them.

له پهرتووکی پیروزی مهسیحدا کورد ناسراوون به شکومهندی که زۆر پروا و نرخیکی تاییه تیان
 داناوه بو به لێن ی ههر که سیک . کاتیک پادشایه کی میدی بریاریکی بدایه ئەوا هیچ
 که سیک مافی ئەوهی نه بووه که ئەو بریاره بگۆری .. ئەمه یاسای وولاتی میدیابوو .

په‌رتووکی پیروزی مه‌سیح ، به‌شی دانیال ۶ ۸

ئێستاش ئەه‌ی پادشا ، بریار بده و فهرمانیک بفرمه که بنوسریت بو ئەوه‌ی به
 هیچ جوړیک نه‌گوریت (سه‌ر به یاسای میدیا وپارس که به‌هیچ جوړیک
 گۆرینی نه‌ه‌) .

هه‌تا ئەمه‌رۆش کورد به (پیاو) وه هه‌روه‌ها (ژن) وه جێ ی متمانه و پروا کا تیک که به‌لێن
 ده‌ده‌ن . له کورده‌واریدا ووتیه‌ک هه‌یه ده‌لێت .. ئەگه‌ر به‌لێن ژینیش بخاته مه‌ترسی له
 ناووچوون هه‌ر ئەبێت بیاریزریت و به‌دی به‌یتریت . هه‌ر به‌م چه‌شنه‌ش کورده‌کان ره‌فتار ده‌که‌ن .
 کاتیک به‌لێنیان پێ ده‌دریت زوو پروای پێ ده‌که‌ن و چاوه‌روانی ئەوه‌ن که به‌دی به‌یتریت .

شاری دێرینی هه‌ولێر (ئۆربائیلو)
 The ancient city of Arbil (Arbela)

پهیمان راگرتن و گرنگی به لَین و بریار له لایهن میدی یه کانه وه (کورده کانه وه) یه کیک له پادشا به ناوبانگه کانیانی خسته به سه رهاتیکی تاییه ته وه ئەم چیرۆکه میتزوویی یه ئەتوانین بدۆزینه وه له پهرتووکی (بهشتی) دانیال پیغه مبهه که جوانترین نمونه مان نیشان دهدات له سهه کورد له پهرتووکی پیروزی مهسیحدا . لهم کاته دا وولاتی میدیا زۆر فراوان و بهرین بوو .

The value that the Medes/Kurds placed on their word and promises got one of their kings named Darius into a very interesting predicament. This story which is found in the Book of the Prophet Daniel shows us one of the best examples of Kurds in the Bible. At this time, the Kingdom of the Medes covered a vast area.

پاشماوه بهناوبانگه‌کانی میدیا وپارس. له شاری (کرماشان)هوه ، ماوه‌ی شەش سەد سالی پ.ز.
A stairway at Persepolis in Iran illustrates Medes & Persians from the 5th & 6th centuries, B.C.

The story of king *Darius the Mede.*

DANIEL 5:31

*And Darius the Mede took over
the kingdom, at the age of sixty-two.*

Darius was a famous Mede
King who was known as an
enlightened and loving ruler.
He tried to surround himself
with many wise advisors regardless
of where they came from.

چیرۆکی میثرووی پادشا داریاسی ی میدی .

دانیال ۵ ۳۱

داریوس ی میدیا بوو به پادشای میدیا له کاتیکدا که ته مهنی گهیشتبوو ۶۲
سال .

داریوس پادشایه کی به ناوبانگی میدیا بوو که به ژیری و دل فراوانی و خوشه ویستی
نه ته وه که ی ناسرابوو . هه میسه له هه ولای ته وه دا بوو که ده ورره بهری خوی پر بکاته وه به پیاوی
داناو راویژکه ری ژیر به یی ته وه ی که لای گرنگ بیت ئایا ته مانه له کوپوه هاتوون .

دانیال له هۆلی دادگای شا داریوسی میدیا .
Daniel approaches King Darius in his royal court.

نزیکن راویژکهری شاه داریوسی میدیا جوویهک بوو که ناوی (دانیال) بوو . دانیال
ناسراو بوو به ووریایی و راستگوئی و پهیمان په رستی .

دانیال ۶ ۳

دانیال تووانی که جی وشوینکی دیاری کراو بو خوی بکاته وه له نیوان
راویژکهران ودهستهی فرمانبهرانی پادشا . هر له بهر نه هم هه موو ره وشت و
هه لسوکه وته تایبه تی یه دانیال . پادشا کردی به سهرکاری هه موو
راویژکهرانی وولات .

راویژکهره کانی تری پادشا نه مهیان زور پی ناخوش بوو و که ووتنه پیلان گیران بوله ناو
بردنی (دانیال) .

دانیال ۶ ۴

دهستهی فرمانبهران و راویژکهران که ووتنه ته فله لا بو دوزینه وهی کاریکی
ناریک لهو نه رکانه ی که دانیال پی ی هه لده سا بو نه وی بیگه یینه داد و به
تاوانباری دابنین . به لام نه هم پیلانه یان بو جی به جی نه بوو .

King Darius's closest counselor was
a Jew named Daniel who was an honest,
wise, and faithful man.

DANIEL 6:3

*Now Daniel so distinguished himself
among the administrators and the satraps
by his exceptional qualities that the king
planned to set him over the whole kingdom.*

The other advisors to the king
were jealous and wanted to kill Daniel.

DANIEL 6:4

*At this, the administrators and the satraps
tried to find grounds for charges against Daniel in
his conduct of government affairs,
but they were unable to do so.*

دانیال تهنها پهیمان په‌رستی پادشا نه‌بوو به‌لکو په‌یمان په‌رستی خدای گه‌وره‌ش بوو .

به‌شی (په‌تووکي) دانیال ۶ ۵

له‌ کۆتاییدا هه‌موو ئه‌وانه‌ی که رقیان له‌ دانیال بوو که ووتنه‌ سه‌ر
ئه‌نجامی ئه‌وی که به‌ هیچ جوړیک ناتوان دانیال تاوانبار بکه‌ن ، مه‌گه‌ر
شتیک بدۆزنه‌وه له‌ بیروورای ئایینی و یاسای یه‌زدانی خدای دانیال .

ئهم پیاوه‌ خو په‌رستانه‌ هه‌ولئ خه‌له‌ تاندی پادشاه (داریوس) یان دا به‌وه‌ی که خۆی له‌ خدای
گه‌وره‌ پایه‌دارتر دابنیت .

دانیال ۶ ۷ - ۹

ده‌سته‌ی فه‌رمانبه‌رانی کۆشکی پادشا بریاریان دا که پادشا ئه‌بیئت
فه‌رمانیک ده‌رکات به‌وه‌ی که‌وا هه‌رکه‌سیک که هه‌ر جوړه (خداوه‌ ندیک) ی تر
به‌رستیت وه‌یان نۆیژی بۆبکا جگه‌ له‌ پادشا ئه‌وا ده‌بیئت ده‌ست به‌جئ
فرئ بدریته‌ لانه‌ی شیره‌کانه‌وه .

ئێستا ئه‌ی پادشا ئهم بریاره‌ بده‌ و با نووسراویئت و داریژراویئت بۆ
ئه‌وه‌ی نه‌گۆربیت سه‌ر به‌ یاسای میدیا و پارس که به‌هیچ جوړیک توانای
گۆرینی نی یه‌ .

Daniel was not only faithful to his king, but even more so to God.

DANIEL 6:5

Finally these men [who were jealous of him] said, "We will never find any basis for charges against this man Daniel unless it has something to do with the law of his God."

Selfish men deceived Darius and tried to make him exalt himself above God.

DANIEL 6:7-9

"The royal administrators...have all agreed that the king should issue an edict and enforce the decree that anyone who prays to any god or man during the next thirty days, except to you, O king, shall be thrown into the lions' den. Now, O king, issue the decree and put it in writing so that it cannot be altered – in accordance with the law of the Medes and Persians, which cannot be repealed."

بهلام دانیال دل نه ترس بوو و بهم جوړه بریارانه نه ده ترسا ، نه و ته نه ترسی په رستگای
مه زنی له دل دابوو .

دانیال ۶ ۱۰

کاتیک که دانیال پی ی زانی که پادشا فرمانی داو بریاره که ی نووسراوه
و دارشترا ، نه و ده سته جی چوه مال ه و له ژووره که ی سهره وهی که
په نجره کانی به ره و رووی نور شه لیم کرابو وه دهستی کرده نو یژ کردن و
په رستن و سوپاس کردنی خدای گه وره هر وهک که راهاتبوو هه موو
روژیک بیکات سی جار به دریژای روژگار .

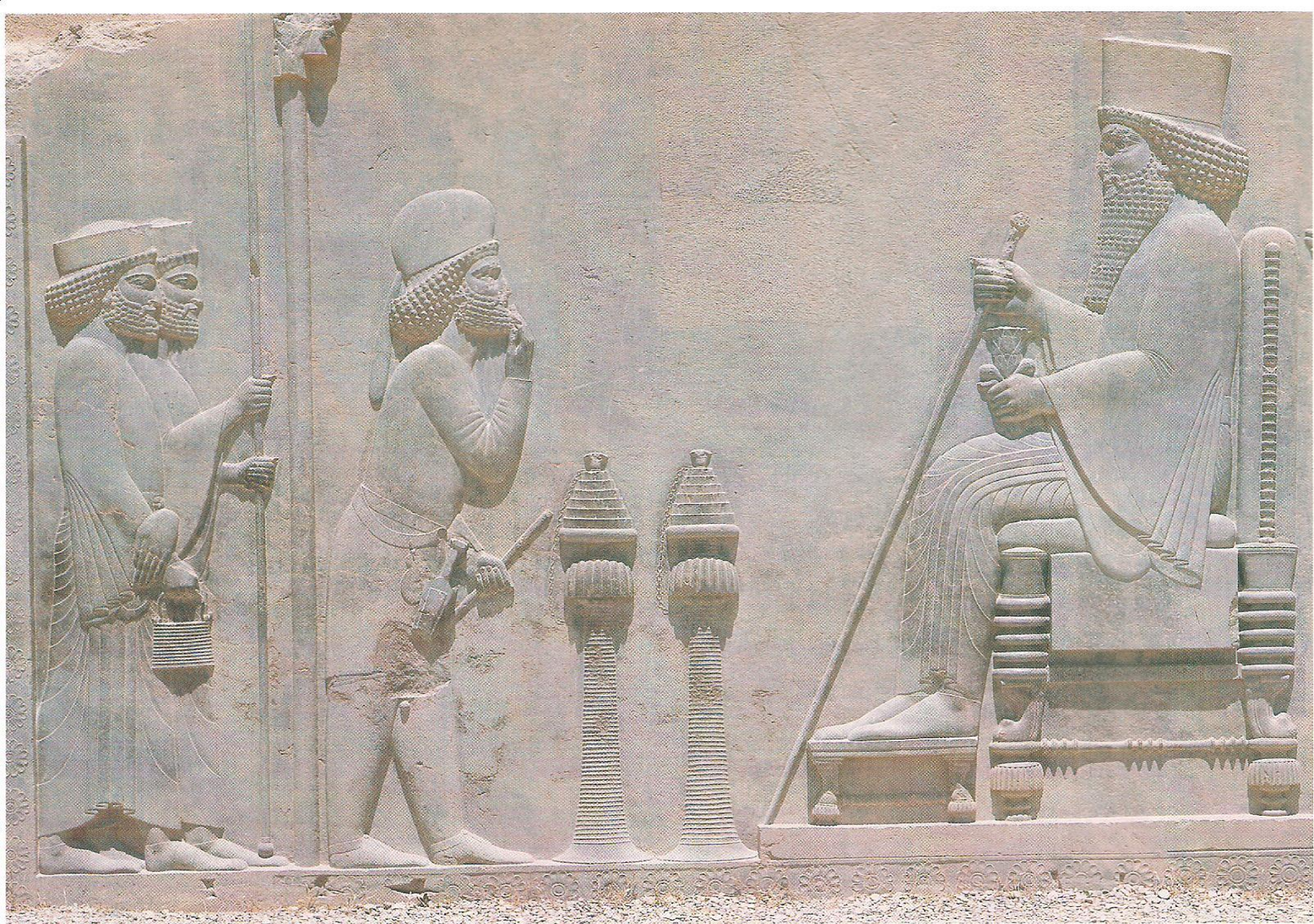
په رتو وکی پیروژ فیрман نه کات که نیمه هر گیز نایت له ری راست لاهدین له بهر نه وهی
که که سیکی تر له وانه یه شتی ترمان پی بلیت ، ویان ره فترمان بگورین به رامبه ر به
په رستگامان له بهر نه وهی که له وانه یه نه وه بیته مایه ی سزا و نه شکنجه بو نیمه .

But Daniel did not fear anyone.
He feared and worshiped God alone.

DANIEL 6:10

*Now when Daniel learned that the decree
had been published, he went home
to his upstairs room where the windows
opened toward Jerusalem. Three times a day
he got down on his knees and prayed,
giving thanks to his God,
just as he had done before.*

The Bible teaches us that we must
never deny the truth because of what
other men may say or because of any
harm that might come to us.

A Mede official pays homage to King Darius, as seen at Persepolis. . شا داریوسی میدیا له گهڼ کارمهندهگانی له پاشماوهگانی میدیا و پارس له کرماشان .

پادشا ههستی پى کرد که له خوځايى بوون و خو به بهرز زانينه کى زور هه ليه کى گه وره بوو.

دانیال ۶.... ۱۲ - ۱۴

کاتیک که راویژکه ره کان پیکه وه چونه لای دانیال وینیان که دانیال خه ریکی نوژکردن و پارانه وهیه له خدای گه وره بو یاریده کردنی و رزگا کردنی دهست به جی خوځان گه یانده لای پادشا و پى یان ووت ... مه گهر ئیوه بریاریکتان داریژ نه کرد بوو کهوا له ماوه ی (۳۰) رۆژى دا هاتوو که نابیت هیچ کهس نوژ بکات بو هیچ خداوه ندیک ته نها بو تو نه بیت ؟ ئه ی پادشا ئایا نه ده بوو ئه و کهسه فری بدریته لانه ی شیره کانه وه ؟.

پادشا وولامی دایه وه .. بریاره که داریژراوه سهر به یاسای میدیا که هه رگیز نه گۆره ، نجا به پادشایان ووت .. دانیال که یه کیکه له ئاواره کانی (جووداه) ئه و بریاره ی ئیوه ی فه رامۆش کردووه و ریژی ئیوه ی نه گرتووه ، ئه ی پادشا نه ریژی ئه و بریاره تان که نووسراوه و داریژراوه . ته نانه ت هه تا ئیستا رۆژی سى جار نوژ ئه کات بو خدای خو ی .

کاتیک که پادشا به مه ی زانی زور پى دلته نگ بوو نیازی ئه وه بوو که دانیال رزگار بکات به هه ر جوړیک بیت پیش ئه وه ی که رۆژ ئاوا بیت .

The King repented of his pride and realized he had made a great mistake.

DANIEL 6:12-14

Then these men went as a group and found Daniel praying and asking God for help. So they went to the king and spoke to him about his royal decree:

“Did you not publish a decree that during the next thirty days anyone who prays to any god or man except to you, O king, would be thrown into the lions’ den?”

The king answered, “The decree stands – in accordance with the laws of the Medes and Persians, which cannot be repealed.”

Then they said to the king, “Daniel, who is one of the exiles from Judah, pays no attention to you, O king, or the decree you put in writing. He still prays three times a day.” When the king heard this, he was greatly distressed; he was determined to rescue Daniel and made every effort until sundown to save him.

به لام زور درهنگ بوو ، یاسای میدیا هه رگیز نه گور بووه و نه هاتوته گورین .

دانیال ۶ ۱۵ - ۱۶

پاشان راویژکه ره کان جاریکی تر چوونه لای پادشاو ووتیان ئه ی پادشا...!
بیرت نه چیت سهر به یاسای میدیا هیچ که سیک مافی گورینی بریاریکی
پادشای میدیای نی یه کاتیک که بریاره که ئه نووسریت و داده ریژریت...؟
ئیتتر ئه وه بوو پادشا فه رمانی دا که دانیال فری بدریته ناو لانه ی
شیره کانه وه .

But it was too late. The law
of the Medes and Persians could not
be changed.

DANIEL 6:15-16

*Then the men went as a group to the king
and said to him, "Remember, O king,
that according to the law
of the Medes and Persians
no decree or edict that the king issues
can be changed."
So the king gave the order,
and they brought Daniel
and threw him into the lions' den.*

پیاوخرایان و ناحهزان هه موو کاریکیان ئه نجام دا له پیناوی ئه وهی که بیسه لمینن بو هه موو که سیک که خدای دانیال راست نی یه . ته نانهت نه بوو شه ، وه هه رو ده ها که جی وری ی خویان راست و دروست تره و به هیت تره .

دانیال ۶ ۱۷

تاویره به ردیکی زل هینراو خرایه سه ر ده رچه ی لانه ی شیره کانه وه ئینجا پادشا مۆری موسیله که ی خوی له سه ر دانا له گه ل مۆری راویژکه ره کانی به جوړیک که کاروباری دانیال هه رگیر نه گۆریت .

پادشا زۆر دل ته نگ و دل له مهراق بوو بو ئه و به سه رهاته ی که به سه ر دانیال دا هات ، وه زۆریش په شیمان بوو بو ئه و کرداره ی که کردی .

دانیال ۶ ۱۸-۱۹

پادشا گه رایه وه بو کۆشکه که ی به دلکی پر خه مه وه ، شه وگاری برده سه ر بی ئه وه ی بتوانیت هیچ شتیک بخوات وه یان بخه ویت ، له گه ر به که م روشنایی به ری به یان پادشا هه ستاو خیرا خوی گه یانده لای لانه ی شیره کانه وه ، کاتیک که نزیک بووه له لانه ی شیره کانه وه به گریان وه بانگی دانیالی کرد ووتی (دانیال) ئه ی کرنۆش به ری خدای نه مر ، ئایا ئه و خدایه ی که هه می شه ده پیه رستیت و کرنۆشی بو ده به یت توانی رزگارت بکات له لانه ی شیره کانه وه !!!؟ .

Wicked men did everything they could to prove that Daniel's God was not alive and that their ways were stronger and better.

DANIEL 6:17

A stone was brought and placed over the mouth of the den, and the king sealed it with his own signet ring and with the rings of his nobles, so that Daniel's situation might not be changed.

The King worried about Daniel and was very sorry for what he had done.

DANIEL 6:18-19

Then the king returned to his palace and spent the night without eating ...and he could not sleep. At the first light of dawn, the king got up and hurried to the lions' den. When he came near the den, he called to Daniel in an anguished voice, "Daniel, servant of the living God, has your God, whom you serve continually, been able to rescue you from the den of lions?"

خدای گه‌وره دانیال رزگار نه‌کات له لانه‌ی شیرده‌کانه‌وه .
The God of Daniel delivers him from the den of lions.

خدای گه‌وره به کاریکی سەر سوور هیتنه‌ر دانیالی پاراست و رزگاری کرد .

دانیال ۶ ۲۱-۲۲

دانیال وولامی دایه‌وه .. ئەی پادشای مەزن ، تەمەن درێژیت ئاواتمه ، خدای گه‌وره په‌رستگای من فریشتەیه‌کی ناردو ده‌می شیرەکانی پی گرت . شیرەکان ئازاری منیان نه‌دا ، چونکه من بی‌گناه‌م له‌ چاوی خدای گه‌وره ، وه‌ له‌رووی ئیوه‌شا هیچ هه‌له‌یه‌کم نه‌کردوه ئەی پادشا .

هیچ که‌ سی‌ک نه‌یتوانیوه ووتە‌ی شای میدیا بگوریت به‌لام ته‌نها خدای گه‌وره توانیویه‌تی .

God had done a miracle and delivered Daniel.

DANIEL 6:21-22

*Daniel answered, "O king, live forever!
My God sent his angel, and he shut the mouths
of the lions. They have not hurt me,
because I was found innocent in his sight.
Nor have I ever done any wrong before you,
O king."*

No man could change the word of a Mede king...but God could!

شاه داریوس زۆر چهپهساو سهري سوورما کاتيک که ئەم به سه رهاتهی بهرچاوو کهوت و بوو به هاو بیریکی دانیال و باوه رهینه ریک به خدای گهوره ، پاشان فهرمانی داو بریاریکی دارشت بۆ ههموو کوردهکان له وولاتدا ...

دانیال ۶ ۲۵ - ۲۸

پاشان پادشا داریوس بریاریکی نووسی بۆ ههموو هاوولاتیان و ههموو نه تهویهک ، ههمو که سیک که به هر زوبانیکی قسه دهکات له سهرتاسهري وولات .

من بریاریک ئەدهم و فهرمانیکی دا ئەریژم که له هر به شیکی وولاته که مدا هاوولاتیان ئەبیت تنها به خدای دانیال بروا بکهن و بیپهستن ، چونکه هر ئەو خدای مهزنه که ههتا ههتایه هر ههیه و بهرزی ئەوقه د نانهوی و قهه کۆتایی پی نایهت . هر ئەوه فریا ئەکهویت و رزگار ئەکات ، وهه ئەوه که کاری سهرنج راکیشهه و سهه سوورهینهه بهدی ئەهینیت له یهزداندا و له سهه رووی زهمین ، ئەو بوو که (دانیال)ی رزگار کرد له زهبری شیرهکان .

Darius was so moved by what he saw that he became a believer in the God of Daniel. He then issued this order to all the Kurds in the land where he ruled...

DANIEL 6:25-28

*Then King Darius wrote to all the peoples,
nations and men of every language
throughout the land:*

*... "I issue a decree that in every part
of my kingdom people must fear and rever-
ence the God of Daniel. For he is the living
God*

*and he endures forever; his kingdom
will not be destroyed, his dominion
will never end. He rescues and he saves;
he performs signs and wonders in the heavens
and on the earth. He has rescued Daniel
from the power of the lions."*

پادشا و هه‌موو هاوولاتیانی وولاته‌که‌ی هیزو خوشه‌ویستی خدای گه‌وره‌یان بۆروون بووه‌وه . هه‌موو بۆیان ده‌رکه‌ووت که خدای مه‌زن زۆر دوور نی یه له یه‌زداندا که به‌جۆریک هیچ که‌سیک پێ ی نه‌گات ، له‌رێ ی دانیاله‌وه بۆیان ده‌رکه‌ووت که خدا باوه‌رپێهینه‌رانی خۆی خوش ده‌وێت و یاریده‌یان ده‌دات له‌ کاتی پێویستی یاندا . بۆئه‌وه‌ی پاداشت و پیرۆزی خدای گه‌وره‌مان ده‌ستکه‌وێت ، ئه‌بێت زیاتر له‌ هه‌موو که‌سیکی تر په‌یره‌وی فه‌رمایشت و داخوازی یه‌کانی خدای گه‌وره‌ بین .

مێژوو بۆمان ئه‌گێڕێته‌وه که زۆر کورد فه‌رمانی داریۆسیان به‌جێ هێناو بوون به‌ بروا هێنه‌رو په‌رستی خدای گه‌وره ، که‌لیک به‌لگه‌ هه‌یه بۆئه‌وه له‌ زۆر شار له‌ شاره‌کانی کوردوستان وه‌ک هه‌ولێر و شۆش و ئامیدی و که‌رکوک و ئه‌که‌تانه‌ و ئاکری و ئامید و ماردین ئورفه و هه‌ران و زۆر شاری مه‌زنی تری کوردوستان .

The king and all the people realized the power and love of God. They discovered that God was not “way up in heaven” where no one could reach him. They found out through Daniel that God loves his people and wants to help them in their time of need. To enjoy his blessing, people must care more about God than what others say or do.

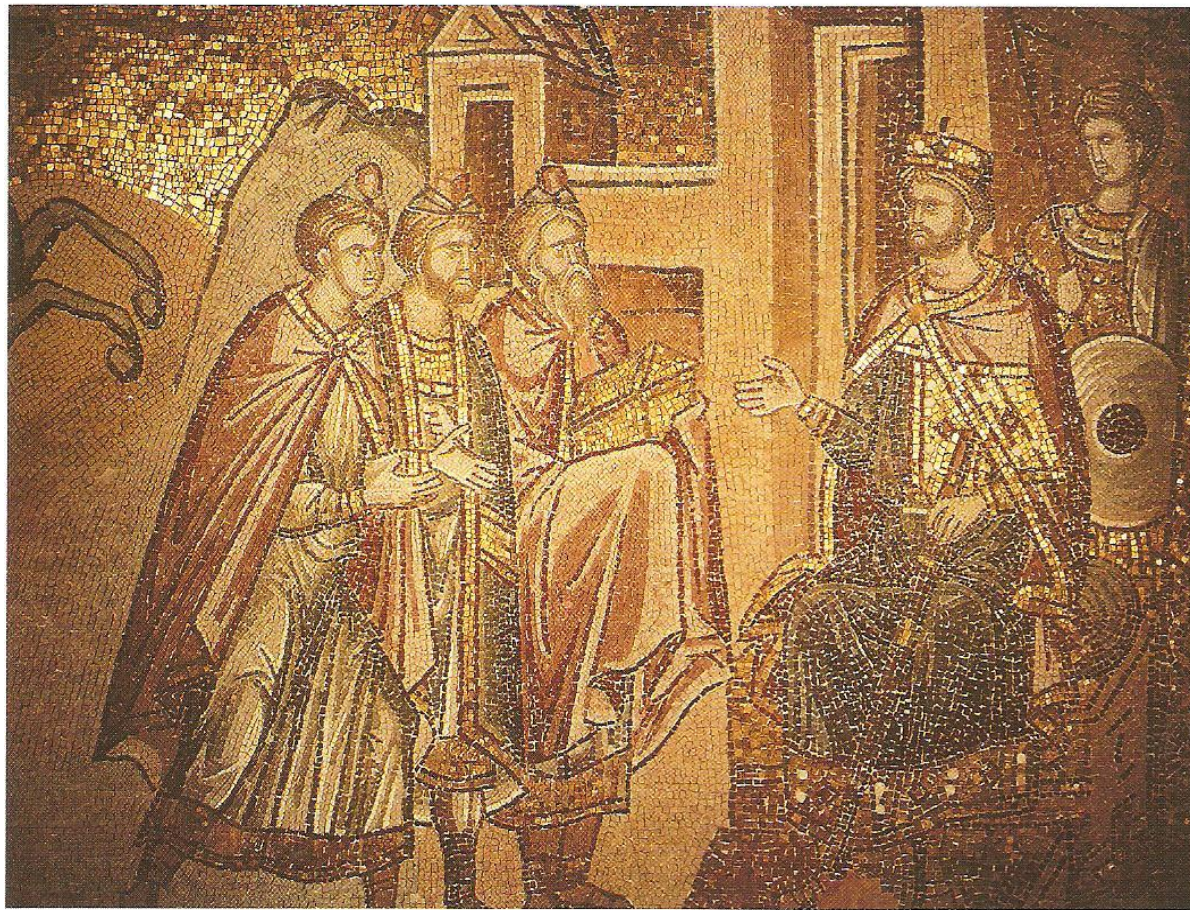
History tells us that many Kurds obeyed Darius and became worshippers of the God of the Bible. There is much evidence of this in places such as Arbil, Akra, Shush, Amadiya, Ecbatana, Kirkuk, Diyarbakir, Mardin, Urfa, Harran and other great cities of Kurdistan.

40 *A Kurdish shepherd from ancient Iran cradles a young goat.* په‌یکه‌ری شوانیکی کورد که بزنیکی له باوشدایه ، له پاشماوه به‌ناوبانگه‌کانی ئی‌یران (میدیا و پارس) .

During the time when Daniel served the kings of Media and Babylon as an advisor, he was also made ruler of the kingdom's wise men (also referred to as "Magi.")⁵

Daniel told the people of his time that someday a Messiah or Savior was going to come to earth, from God, to become the sacrifice for their sins. This wonderful event had been prophesied many times in the Bible.

سێ ماگی یه‌کان (دانا کورده‌کان) ها‌تونه‌ته پرسیاری مه‌سیح له شاه‌یرۆد .
The three Magi approach King Herod to inquire about the Messiah.

کاتیک که دانیال وهکو راویژکار له نیو دهستهی فرمانبهرانی پادشاکانی میدیا وبابیلۆن کاری ئەکرد هەر لهو دهمه‌دا بوو که به سهرکاری ههموو داناکان دهسینشان کرابوو . ئەم دانایانه ناوودهبران به (ماگی یه‌کان) . دانیال به خه‌لکی رائه‌گه‌یاند لهو کاته‌دا کهوا روژتیک دیت که (مه‌سیح) وهیان رزگار که‌ر دیته سهر رووی زه‌مین له لایهن خدای گه‌وره‌وه بو ئەوهی خۆی به‌خت بکات له پیناوی گونا‌هه‌کانمان ئەم رووداوه گرنگه‌ چه‌ندین جار پیشبینی کراوه له په‌رتوکی پیروزی مه‌سیحدا .

دانیال نه‌یده‌زانی به ته‌واوه‌تی که‌ی (مه‌سیح) دیت به‌لام ئەو به‌داناکانی (ماگی) یه‌کان راگه‌یاندبوو کهوا کاتی له دایک بوونی (مه‌سیح) چه‌ند هیمایه‌کی تاییه‌تی له ئاسماندا روو ئەدات ، یه‌کێک له‌وانه ئەستیره‌یه‌کی مه‌زن ده‌چۆریت و ریگه‌ نیشان ده‌دات به‌ره‌ورووی جی ی (مه‌سیح) هوه .

ئەم ئەستیره‌یه سه‌ده‌ها سال پیش ده‌رکه‌ووتنی پیشبینی کرابوو له ژماره‌کان . که به شی چواره‌می په‌رتوکی (مووسا) یه ۲۴ - ۱۷ .

Daniel did not know exactly when the Messiah would come, but he probably taught the wise men of his time that certain signs would appear in the sky when the Messiah was born. One of those signs was to be a great star that would show the way to the Messiah. This star had been prophesied hundreds of years before in Numbers, the Fourth Book of Moses (chapter 24, verse 17).

Nearly 600 years later, Daniel and Darius had long been dead. However, there were still “Magi” or wise men in Kurdistan. When Jesus was born in the city of Bethlehem (as had been prophesied), the Bible says that some of these and perhaps other wise men saw the star of the Savior and followed it to the region where the Savior, Jesus Christ, was born.

The wise men did not know exactly in which village the Messiah was to be born, so they inquired of Herod the King in Jerusalem, which was near Bethlehem.

MATTHEW 2:1-2

After Jesus was born in Bethlehem in Judea, during the time of King Herod, Magi from the east came to Jerusalem and asked, “Where is the one who has been born king of the Jews? We saw his star in the east and have come to worship him.”

نزیكهی شهش سهد سال پاش كوچی دواپی (دانیال) و (دایوس) بوو ، بهلام (ماگی) یهكان یان پیاهه داناکانی کوردوستان هیشتا ههر مابوون .
کاتیک که (مهسیح) له دایک بوو له شاری (بهیت لهحم) ههر وهک له پهرتووکي پیروژدا پیشبینی کرابوو ، چهن دین لهم دانایانه ئهستیره که یان بهئاسمانه وه بینی و بهرهو رووی ئهه شوینه واره ی که (مهسیح) ی تیدا له دایک بووه چوون ، دانایان نه یان دهزانی به تهواوه تی لهچ دی یه کدا (مهسیح) ده بویه له دایک بیت ، له بهر ئهوه پرسپاری له دایک بوونی (مهسیح) یان کرد له (هیرود) ی پادشای جووه کان له ئورشه لیم که نزیك بوو له (بهیت لهحم) .

په رتووکي پیروژی مهسیح ، بهشی ماتیس ۲ ۱ - ۲

پاش ئهوه ی که (مهسیح) له دایک بوو له (بهیت لهحم) له (جووداه) له کاتی فه رمان ره وایی پادشا هیرود ، چهن دین دانا (ماگی) له رۆژه لاته وه روویان کرده ئورشه لیم و پرسپاریان کرد :
(کوانی ئهه که سه ی که له دایک بوو و پادشای جووه کانه...؟) ئیمه ئهستیره که ی هیمای له دایک بوونی مان بینی و له رۆژه لاته وه و به ره و پیری هاتووین بۆ ئهوه ی پیروژیایی له دایک بوونی بکهین و کرنۆشی بۆ ببهین و هاوبروایی خۆمان بنوینین .

ماگی یه‌کان به‌شوین ئه‌ستیره‌که ئه‌که‌ون به‌ره‌و ئۆرشه‌لیم له‌گه‌ل دیاری و خه‌لاته‌کانیا‌نه‌وه بو پیشوازی کردنی (مه‌سیح) ی رزگار که‌ر .
The Magi follow the star to Jerusalem and bring gifts for their Messiah.

Herod was proud and did not fear God. He tried to trick the Kurdish Magi into helping him kill the Savior.

MATTHEW 2:3-8

When King Herod heard this he was disturbed, and all Jerusalem with him.

When he had called together all the people's chief priests and teachers of the law, he asked them where the Christ [or Messiah] was to be born. "In Bethlehem in Judea," they replied, "for this is what the prophet [Isaiah] has written: 'But thou, Bethlehem, in the land of Judah, are by no means least among the rulers of Judah; for out of you will come a ruler [Jesus Christ] who will be the shepherd of my people Israel.'"

Then Herod called the Magi... [and] sent them to Bethlehem and said, "Go and make a careful search for the child. As soon as you find him, report to me, so that I too may go and worship him."

هیرۆد زۆر له خۆبایی ی بوو و له خدای گهواره نه ده ترسا ههولێ ئهوهی دا که دانا کوردهکان بخهڵهتینی و به کاربان بهیانی بۆ دۆزینهوهی (مهسیح) ی رزگار کهڕ و لهناوبردنی .

ماتیوس ۲.... ۳ - ۸

کاتی که پادشا هیرۆد ئه مه ی بیست پی ی تیکچوو و کهوته ترسه وه ههروه ها دانیشتوانی هه موو (ئۆرشه لیم) یش .

هیرۆد هه موو رابه ره ئایینی یه کانی و مامۆستایانی یاسای بانگ کردو لی ی پرسین له کوێ ئه بیته (مهسیح) له دایک بیته...؟! وولامیاندا یه وه... له بهیت له حم له جووداه چونکه به م جوړه پیغه مبه ر ئه شعیا پیشبینی کردبوو وه نووسراوه له په رتوو که کهیدا ؛ به لام هه ر تۆ ئه ی بهیت له حم له وولاتی جوودا به هیچ جوړیک له فه رمان ره واکانی جوودا که متر نیت ، چونکه هه ر له تۆوه فه رمان ره واییک دیت (مهسیحی خاچکراو) که ده بیته شوانی میله ته که م ئیسرا ئیل ؛ . پاشان هیرۆد (ماگی) یه کانی بانگ کرد و ناردیانی بۆ (بهیت له حم) وپی ی ووتن ، برۆن به ووردی بگه رین بۆ ئه و منداله ، هه ر کاتی که دۆزیتانه وه هه واله که م بۆ بنیرن بۆ ئه وه ی منیش بچم پیروزیایی هاتنی بکه م و بیپه رستم ..

دانایانی کورد (ماگی) یه کان نه خه له تان به هیرۆد ، به لکوزۆر دلیابوون له راستی (مهسیح) و
بروایان پێ هه بوو .

هه ر دانا کورده کان بوون که خه لات پێشکەش کردن و دیاری گۆرینه وه له رۆژی له دایک
بوونی (مهسیح) دا کرد به داب و نه ریت .

ماتیۆس ۲ ۹ - ۱۲

دوای ئەوهی گوێ یان له ووتە ی پادشا راگرت به ره و نیازی خۆیان که ووتنه ری
ئینجا هه ر ئەو ئەستێره یه ی که له رۆژه لاتدا بینان به سه ریانه وه تێپه ری و
وه ستا له سه ر ئاسمانی ئەو شوێنه ی که مندا له که ی تیدا بوو . کاتیک که
ئەستێره که یان بینی زۆر پێ ی شاد بوون و دلخۆش بوون ، مندا له که یان بینی
له گه ل (مه ریم) ی دایکی ، کرنۆشیان بۆ برد و که ووتنه په رستنی ، ئینجا
خه لاته کانی خۆیان کرده وه و دیاری یه کانیان پێشکەش کرد که بریتی بوون له
زیر و خشل و میخه ک و بۆ .

دانا کورده کان خه ونیکیان بینی بوو که تیندا ئاگادار کرابوون که وا هیرۆد
نیازی ئازاردانی (مهسیح) ی هه یه ، هه ر له به ره وه به ریگه یه کی تره وه روویان
کرده وه وولاتی خۆیان بۆ ئەوه ی بگه رینه وه بۆ لای هیرۆد .

The Kurdish Magi were not fooled by Herod and were among the first to truly believe in the Savior. The Magi also established the custom of giving gifts to celebrate the birth of Christ.

MATTHEW 2:9-12

*After they had heard the king,
they went on their way,*

*and the star they had seen in the east
went ahead of them until it stopped
over the place where the child was.*

*When they saw the star, they were overjoyed.
... They saw a child with his mother Mary,
and they bowed down and worshiped him.*

*Then they opened their treasures
and presented him with gifts of gold
and of incense and myrrh.*

*And having been warned in a dream
not to go back to Herod,
they returned to their country
by another route.*

دوابهشی ئەم نامیلکە یەمان دەربارە کورتە میژووی کورد لە پەرتووکی پیرۆزی مەسیح لە بەشی (کاری پەیام بەرانبەرە) دەیه کاتیک (ئنجیل) وەیان (مژدە) ی هاتنی رزگارەر بڵاوکرایەو لە (ئۆرشەلیم) وە بۆ هەموو جیهان زۆر لە میدی یەکان (کوردەکان) لەوێ بوون بۆ گوێ راگرتن و بیستنی ئەم هەوالە .

پەرتووکی پیرۆزی مەسیح ، بەشی کاری پەیام بەران ۲.... ۱ - ۹

لە رۆژی چەژنی گەرە لە ئۆرشەلیم ، جوو ی ترسی خدا لەدل لە هەموو نەتەویەکیەو کە لە ژێر ئاستی ئاسماندا ئەژیان ئامادە بوو بوون . پاراشی یەکان ، میدی یەکان ، ئیلامی یەکان ، جی نشینانی میزۆپوتامیا (وولاتی نیودوو روبارە) (کورد) ، جودیا ، کاپادۆسیا (کورد) پۆنتەس (کورد) ... ئەمانە هەموو یان جوو بوون وەیان بروا هینەری خدای گەرە بوون .

The last part in our brief history of the Kurds in the Bible comes from the Injil in the Book of Acts the second chapter. When the "Injil," or "Good News," about the Savior was proclaimed to the world, many Medes/Kurds were present to hear.

ACTS 2:1-9

*When the day of Pentecost came,
...there were staying in Jerusalem God-fearing
Jews from every nation under heaven.
...Parthians, Medes and Elamites;
residents of Mesopotamia, Judea and
Cappadocia, Pontus ...both Jews and
converts to Judaism.*

فریشتەکە ووتی بۆچی ئیوە هاتوون و ئەگەرین بەدوای زیندووییە کدا لەنیو ئەم مردوواندا ، ئەو لێرە نی یە ، ئەو هەلساوەتەو بەرز کراوتەو .! (لوقا ۲۴ : ۵ - ۶) .
And the angel said, "Why do you look for the living among the dead? He is not here; he has risen!" (Luke 24:5-6)

What did the Kurds hear that day
and how did they respond?

ACTS 2:21-42

*"And everyone who calls on the name of the
Lord [Jesus Christ] will be saved.
...Listen to this: Jesus of Nazareth
was a man accredited by God to you
by miracles, wonders and signs, which God did
among you through him.
...This man was handed over to you
by God's set purpose and foreknowledge;
and you, with the help of wicked men,
put him to death by nailing him to the cross.
But God raised him from the dead,
freeing him from the agony of death,
because it was impossible for death
to keep its hold on him.
...Therefore ...be assured of this:
God has made this Jesus, whom you crucified,
both Lord and Christ."*

کوردەکان ئەبێ چی یان بیستبیت لەو رۆژە وە هەلۆبستیان چی ی بوو بەرامبەر بەو...

کاری پەیام بەران ۲.... ۲۱ - ۴۲

ئینجا هەر کەسێک بروا بهێنی بە ناوی (مەسیح) هەو ئەوا رزگاری ئەبیت، گوێ
راگرە بۆ ئەمە (عیسا) ی ناسیرە پیاویک بوو کە هەلبژاردرا لەلایەن خدای
گەورە و دەستنیشان کرا بۆ بەجێ هێنانی کۆمەڵێک کرداری سەر سوور هێنەر
و هیمای گرنگ و نا ئاسایی کە خدای گەورە لەری ی ئەو هەو جێ بەجێ ی
ئەکرد لە ناو ئێویدا . ئەم پیاو بە زانیاری خدای گەورە و نیازی ئەو هەو ،
دەستگیر کرا ، ئینجا ئێو بە یاری دە ی پیاو خراپانەو لە (خاچ) تان داو کوشتان ،
بەلام خدای گەورە زیندوووی کردەو و رزگاری کرد لە چنگی مردن ، چونکە مردن
نەیدەتوانی ئەو بخاتە ژێر رکێفی خۆیەو ، لەبەر ئەو .. دانیابن .. خدای گەورە
ئەو عیسایە ی کە ئێو لە خاچتان دا داینا بە گەورە ی هەمووان و بە
(مەسیح) .

When the people heard this, they were cut to the heart and said to Peter and the other apostles, "Brothers, what shall we do?"

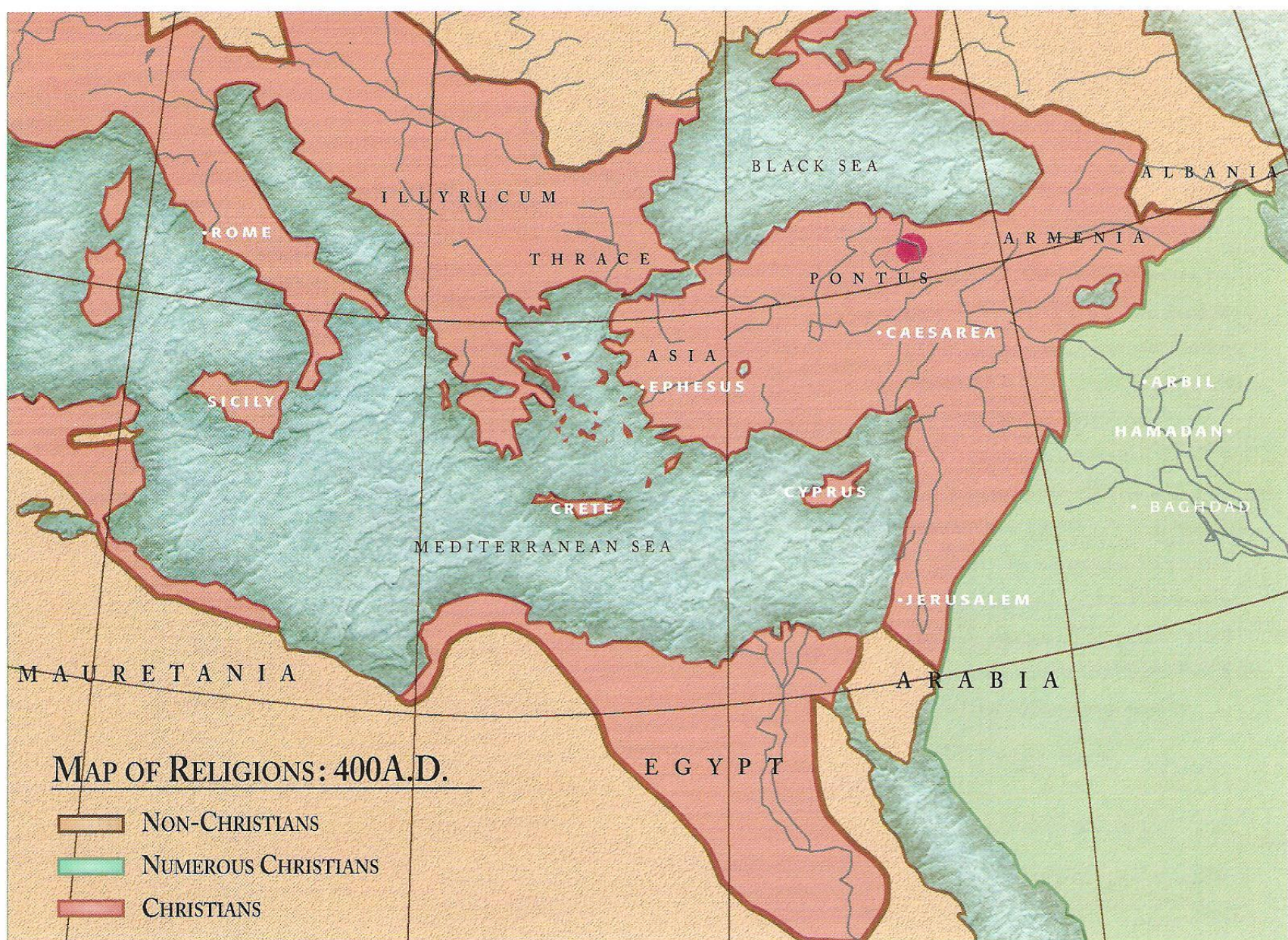
Peter replied, "Repent and be baptized, every one of you, in the name of Jesus Christ for the forgiveness of your sins.

And you will receive the gift of the Holy Spirit.

The promise is for you and your children and for all who are far off – for all whom the Lord our God will call."

...Those who accepted his message were baptized, and about three thousand were added to their number that day.

کاتیک که کۆمه‌لانی خه‌لک ئه‌مه‌یان بیست زۆر دڵ شکست و دلتەنگ بوون و به قوتابی یه‌کانی عیسا (پیتەر و ئه‌وانی تر) یان ووت برایان جا ئیمه چی ی بکه‌ین . پیتەر وولامی دایه‌وه : په‌شیمان ببه‌وه له کاره‌کانتان وتاوانه‌کانتان وخۆتان بشۆنه‌وه له گوناوه‌کانتان به‌ناوی (مه‌سیح) ی له‌خاچ دراوه‌وه به‌لکو خدای گه‌وره له گوناوه‌کانتان خوش بیئت ... ئه‌و کاته خه‌لاتی یه‌زدانی پیرورتان ده‌ست ده‌که‌ویت ، ئه‌وه په‌یمانیکه بو ئیوه و نه‌وه‌کانتان .. وه بو هه‌موو که‌سیک که دوور بیئت یان نزیک ، و بو هه‌ر که‌سیک که بانگه‌ وازی خدای پی بگات . ئه‌وانه‌ی که ئه‌مه‌یان بیست و پی ی قایل بوون ده‌ستبه‌جی خویان شت له‌گوناوه‌کانیان و په‌شیمان بوونه‌وه له تاوانه‌کانیان ... هه‌ر ئه‌و ورژه ژماره‌ی بروا پته‌ینه‌ران (۳۰۰۰) سی هه‌زار که‌سی تر پتر بوو .

ده‌ووروبه‌ری ۴۰۰ ز، ژۆرگه‌س له (میدیا و پارس) هه‌ به‌روا هینه‌ری مه‌سیح بوون .

By 400 A.D., there were many converts to Christianity in the Medo-Persian regions.⁶

History tells us that the Kurds who heard the word of God on that day, nearly 2000 years ago, returned and shared this wonderful message all over Kurdistan.

By the year 400 A.D., Kurdistan had come to be known as a predominantly Christian region. There are other stories of the Kurds in the Bible which you can read about yourself. If you do not have a Bible, write for a free copy to one of these addresses:

In America and Canada:

Servant Group International
506 Tanksley Avenue
Nashville, TN 37211 U.S.A.

In Europe:

Servant Group Deutschland
c/o ChristusZentrum Braunschweig
Am Alten Bahnhof 15
38122 Braunschweig, Deutschland

Internet:

www.servantgroup.org

میژوو بۆمان ئەگیریتەوه کهوا لەو رۆژەدا ئەو کوردانەى بانگەوازی خدای گەورەیان بیست ،
گەرانبەوه بۆ کوردوستان بۆ ئەوێ ئەو مژدە دڵ رفینە بلاوبکەنەوه بەسەرتاسەری کوردوستاندا .
دەورو بەری سالی (٤٠٠ پ . ز) تەنانەت هەموو کوردوستان بەتیکرا وولاتیکی باوەرپێنەری
(مەسیح) بوو . زۆر چیرۆکی میژوویی تر هەن لە پەرتووکی پیروزی مەسیح که دەربارەى کورد
دەدۆین و ئەتوانن خۆتان بیخویننەوه .
ئەگەر پەرتووکی پیروزی مەسیحتان نی یە .. لەم ئەدریسەى خوارەوه داواى بکەن بە
خۆرایى ..

Merhadad R. Izady, *The Kurds: A Concise Handbook* (Washington: Taylor & Francis Publishers, 1992), 32. Points out that the Kurds were originally scattered tribes in this area and upon uniting became known to the world as the Medes.

John Bulloch and Harvey Morris, *No Friends But the Mountains, The Tragic History of the Kurds* (New York: Oxford University Press, 1992), 56. Points out that, from linguistic and classical historical evidence, it has generally been concluded that the Kurds are descended from the ancient Medes.

Author's note: In the Bible, the Medes are closely related to the Persians or modern-day Iranians and probably originated from the same tribal roots. They later split to form these two entities which were first dominated by the Medes and later by the Persians. For example, the great King Cyrus was half-Mede and half-Persian. (See Yamauchi, 22-23, and *The Bible Almanac*, ed. James I. Packer, et. al. [Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1980], 148-149.) Much of the history of Persia pertains to the Kurds as well but has not been covered in the very limited context of this book.

5 *Smith's Bible Dictionary*, 374. Points out that the Magi were originally a class of priests among the Persians and Medes who formed the king's inner circle of counselors and leaders. They were considered the wisest men of the kingdom and religious leaders as well. Smith also says that Daniel was probably made "Rab-Mag," or lord/ chief of the Magi. He further says that, although the origin of the Bible's Magi cannot be proven, it was the Chaldeans of the Medo/Persian area who originated astronomy and would have been naturally disposed to seek signs in the sky to proclaim an important event in history such as the coming of the Messiah.

Author's note: Daniel was a prophet whose deliverance resulted in the conversion of large numbers of the Median people to Judaism. Daniel was placed in practical charge of the kingdom, and it stands to reason that he would have instructed the Magi regarding those prophetic signs that would appear when the Messiah was born, particularly those related to astronomy such as that in Numbers 24:17.

Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971), 202-213. Relates the Magi of Matthew to those of the time of Daniel and points out that by the time of Christ's coming many of the Medo/Persian Magi were scattered throughout the east. This suggests that, regardless of the physical point from which their journey to find the Messiah began, they were still Magi of the priestly class led by Daniel.

M. H., "The Modern Descendants of the Magi Seek the Savior," *World Christian Magazine* (December 1993): 16-20.

6 George Park Fisher, D.D., LL.D., *History of the Christian Church* (New York: Charles Scribner's Sons, 1887), facing p. 98. Map adapted from the "Map of Religions at the Accession of Justinian."

دانیانی کورد (ماگی) یه کان نه خه له تان به هیرۆد ، به لکو زۆر دلیابوون له راستی (مهسیح) و
بروایان پێ هه بوو .

هه ر دانا کورده کان بوون که خه لات پێشکەش کردن و دیاری گۆرینه وه له رۆژی له دایک
بوونی (مهسیح) دا کرد به داب و نه ریت .

ماتیۆس ۲ ۹ - ۱۲

دوای ئەوێ گۆی یان له ووتە پادشا راگرت به ره و نیازی خۆیان که ووتنه ری
ئینجا هه ر ئەو ئهستیره یه ی که له رۆژه لاتدا بینیان به سه ریانه وه تیپه ری و
وه ستا له سه ر ئاسمانی ئەو شوێنه ی که مندا له که ی تیدا بوو . کاتی که
ئهستیره که یان بینێ زۆر پێ ی شاد بوون و دلخۆش بوون ، مندا له که یان بینێ
له گه ل (مه ریم) ی دایکی ، کرنۆشیان بو برد و که ووتنه په رستنی ، ئینجا
خه لاته کانی خۆیان کورده وه و دیاری یه کانیان پێشکەش کرد که بریتی بوون له
زێر و خشل و میخه ک و بو .

دانا کورده کان خه ونێکیان بینێ بوو که تیدا ناگادار کرابوون که وا هیرۆد
نیازی ئازاردانی (مهسیح) ی هه یه ، هه ر له به ره ئه وه به ریگه یه کی تره وه روویان
کورده وه وولاتی خۆیان بێ ئەوێ بگه رینه وه بو لای هیرۆد .

The Kurdish Magi were not fooled by Herod and were among the first to truly believe in the Savior. The Magi also established the custom of giving gifts to celebrate the birth of Christ.

MATTHEW 2:9-12

*After they had heard the king,
they went on their way,*

*and the star they had seen in the east
went ahead of them until it stopped
over the place where the child was.*

*When they saw the star, they were overjoyed.
... They saw a child with his mother Mary,
and they bowed down and worshiped him.*

*Then they opened their treasures
and presented him with gifts of gold
and of incense and myrrh.*

*And having been warned in a dream
not to go back to Herod,
they returned to their country
by another route.*

دوابهشی ئەم نامیلکە یەمان دەربارە کورتە میژووی کورد لە پەرتووکی پیرۆزی مەسیح لە بەشی (کاری پەیام بەرانبەرە) دەوێ کاتیک (ئنجیل) وەیان (مژدە)ی هاتنی رزگارکەر بۆ لاکرایە وە (ئۆرشەلیم) وە بۆ هەموو جیهان زۆر لە میدی یەکان (کوردەکان) لەوێ بوون بۆ گۆی راگرتن و بیستنی ئەم هەوالە .

پەرتووکی پیرۆزی مەسیح ، بەشی کاری پەیام بەران ۲.... ۱ - ۹

لە رۆژی چەژنی گەرە لە ئۆرشەلیم ، جووی ترسی خدا لەدڵ لە هەموو نەتەوێکەوێکە لە ژێر ئاستی ئاسماندا ئەژیان ئامادە بوو بـوون . پاراشی یەکان ، میدی یەکان ، ئیلامی یەکان ، جی نشینانی میزۆپوتامیا (وولاتی نیو دوو روبارە) (کورد) ، جودیا ، کاپادۆسیا (کورد) پۆنتەس (کورد) ... ئەمانە هەموو یان جوو بوون وەیان بروا هینەری خدای گەرە بوون .

The last part in our brief history of the Kurds in the Bible comes from the Injil in the Book of Acts the second chapter. When the "Injil," or "Good News," about the Savior was proclaimed to the world, many Medes/Kurds were present to hear.

ACTS 2:1-9

When the day of Pentecost came, ...there were staying in Jerusalem God-fearing Jews from every nation under heaven. ...Parthians, Medes and Elamites; residents of Mesopotamia, Judea and Cappadocia, Pontus ...both Jews and converts to Judaism.

فریشتەکه ووتی بۆچی ئێوه هاتوون و ئەگەرین بەدوای زیندووبوێکدا لەنیو ئەم مردووانەدا ، ئەو لێرە نی ، ئەو هەلساوەتەووە بەرز کراوەتەو .! (لوقا ۲۴ .. ۵ - ۶) .
And the angel said, "Why do you look for the living among the dead? He is not here; he has risen!" (Luke 24:5-6)

History tells us that the Kurds who heard the word of God on that day, nearly 2000 years ago, returned and shared this wonderful message all over Kurdistan.

By the year 400 A.D., Kurdistan had come to be known as a predominately Christian region. There are other stories of the Kurds in the Bible which you can read about yourself. If you do not have a Bible, write for a free copy to one of these addresses:

In America and Canada:

Servant Group International
506 Tanksley Avenue
Nashville, TN 37211 U.S.A.

In Europe:

Servant Group Deutschland
c/o ChristusZentrum Braunschweig
Am Alten Bahnhof 15
38122 Braunschweig, Deutschland

Internet:

www.servantgroup.org

مێژوو بۆمان ئەگێڕێتەوە کەوا لەو رۆژەدا ئەو کوردانەی بانگەوازی خدای گەورەیان بیست ،
گەرانەووە بۆ کوردوستان بۆ ئەوەی ئەو مژدە دل رفینە بلاوبکەنەوە بەسەرتاسەری کوردوستاندا .
دەورو بەری سالی (٤٠٠ پ . ز) تەنانەت هەموو کوردوستان بەتیکرا وولاتیکی باوەری پێپێنەری
(مەسیح) بوو . زۆر چیرۆکی مێژوویی تر هەن لە پەرتووکی پیروزی مەسیح کە دەربارەی کورد
دەدۆین و ئەتوانن خۆتان بیخوینەو .
ئەگەر پەرتووکی پیروزی مەسیحتان نی یە .. لەم ئەدریسەي خوارەو داوای بکەن بە
خۆراییی ..

Merhadad R. Izady, *The Kurds: A Concise Handbook* (Washington: Taylor & Francis Publishers, 1992), 32. Points out that the Kurds were originally scattered tribes in this area and upon uniting became known to the world as the Medes.

John Bulloch and Harvey Morris, *No Friends But the Mountains, The Tragic History of the Kurds* (New York: Oxford University Press, 1992), 56. Points out that, from linguistic and classical historical evidence, it has generally been concluded that the Kurds are descended from the ancient Medes.

Author's note: In the Bible, the Medes are closely related to the Persians or modern-day Iranians and probably originated from the same tribal roots. They later split to form these two entities which were first dominated by the Medes and later by the Persians. For example, the great King Cyrus was half-Mede and half-Persian. (See Yamauchi, 22-23, and *The Bible Almanac*, ed. James I. Packer, et. al. [Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1980], 148-149.) Much of the history of Persia pertains to the Kurds as well but has not been covered in the very limited context of this book.

5 *Smith's Bible Dictionary*, 374. Points out that the Magi were originally a class of priests among the Persians and Medes who formed the king's inner circle of counselors and leaders. They were considered the wisest men of the kingdom and religious leaders as well. Smith also says that Daniel was probably made "Rab-Mag," or lord/ chief of the Magi. He further says that, although the origin of the Bible's Magi cannot be proven, it was the Chaldeans of the Medo/Persian area who originated astronomy and would have been naturally disposed to seek signs in the sky to proclaim an important event in history such as the coming of the Messiah.

Author's note: Daniel was a prophet whose deliverance resulted in the conversion of large numbers of the Median people to Judaism. Daniel was placed in practical charge of the kingdom, and it stands to reason that he would have instructed the Magi regarding those prophetic signs that would appear when the Messiah was born, particularly those related to astronomy such as that in Numbers 24:17.

Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah* (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971), 202-213. Relates the Magi of Matthew to those of the time of Daniel and points out that by the time of Christ's coming many of the Medo/Persian Magi were scattered throughout the east. This suggests that, regardless of the physical point from which their journey to find the Messiah began, they were still Magi of the priestly class led by Daniel.

M. H., "The Modern Descendants of the Magi Seek the Savior," *World Christian Magazine* (December 1993): 16-20.

6 George Park Fisher, D.D., LL.D., *History of the Christian Church* (New York: Charles Scribner's Sons, 1887), facing p. 98. Map adapted from the "Map of Religions at the Accession of Justinian."

The *g*arden of Eden, the *medes* and the *magi*.

The Kurds are a distinct people group that occupy a vast region. Today this area is part of several different nations.

Much of Bible history has taken place in Kurdistan and many of the Bible's most famous characters lived in this land. Anyone who studies the Bible will learn something about Kurdistan.

بهههشتی سهر زهمین میدیا وزانا و دانایانی کورد

کورد وهک نهتهوهیهک خاوهن نهژادیکی جیاوازه له میلیلهتانی تری رۆژههلاتی ناوړاست وهلهههریمیکی پان و بهربندا دهژیت. ئهم ههریمه مهز نه له رۆژگاری ئیستاماندا بهشکراوهته سهر چهند وولاتیکی جیاوازی داگیرکهر.

زۆری زۆری میژووی مرقایهتی وئاین که له پهرتووکی پیروزی مهسیح {تهورات وئنجیل} نووسراوه له کوردوستاندا رووی داوه.

به تیروانیکی رووداووهکانی پهرتووکی پیروزی مهسیح دهبنین که به ناوبانگترینی ئهو کهسانه که به شدار بوونه له دارشتنی میژووی مرقایهتی وئاین له کوردستاندا زیارون. ههر کهسیک پهرتووکی پیروزی مهسیح بخوینیهته وه زانستیکی زۆری بهرچاو دهکهویت له سهر کوردستان.

چاوی سهوز، پیستی ئال و قزی کال زۆر باوه له نیوئهم میلیلهتهدا که له نهژادیکی جیاوازه له عهره به کانهوه.

Green eyes, fair skin, and blond hair are often found among this non-Arab people group.

پەرتووکی پیروزی مەسیح ئەفەرموی کەخودای گەوره بەهەشتی (باخچەی ئێدن) دامەزران لە
شۆینەوارێکدا کە دەکەوتێتە نیوان جێ ی هەلقولێنی رووباری دیجلە و فوراتەو . ئەم دوو
رووبارە کە هەتا ئێستا لە کوردوستاندا هەلەقولێن و بە کوردوستاندا تێ دەپەرن .
رۆژگاری میژووی مەرقایەتی و ژیان لە سەر رووی زەمین لە کوردوستاندا دەستی پێکردووە و لەوێوە
بەرەو دەورووبەری کوردوستان بڵاوبۆتەو . دەتوانین ئەم زانیاریانە بخوینێنەو لە پەرتووکی
پیروزی مەسیح ، بەشی یەكەمی پەرتووکی موسا .

The Bible says that God placed the Garden of Eden between the Tigris and Euphrates Rivers that still flow in Kurdistan today.¹

The beginning of man's time on earth can be traced to the land we now call Kurdistan and the regions surrounding it. You can read about this in Genesis (First Book of Moses).

